

LUND UNIVERSITY

Anatomiska intriger: Johan Jacob Döbelius 1674–1743

Biografi och bibliografi

Dunér, David

Published in:
Vetenskapssocieteten i Lund. Årsbok 2024

2024

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Dunér, D. (2024). Anatomiska intriger: Johan Jacob Döbelius 1674–1743: Biografi och bibliografi. I I. Hyltén-Cavallius (Red.), *Vetenskapssocieteten i Lund. Årsbok 2024* (s. 5-49). (Vetenskapssocieteten i Lund: Årsbok). Vetenskapssocieteten i Lund.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Anatomiska intriger

Johan Jacob Döbelius 1674–1743

Biografi och bibliografi

David Dunér

FÖR 350 ÅR sedan föddes läkaren Johan Jacob Döbelius, adlad von Döbeln. Han kom att bli en av de mest framträdande professorerna vid Lunds universitet i början av 1700-talet, särskilt hågkommen som grundläggare av Ramlösa hälsobrunn söder om Helsingborg. I Lund verkade han som professor i praktisk medicin i 33 år mellan 1710 och 1743, och var dessutom rektor tre gånger för universitetet. Han är den överlägset mest porträtterade Lundabon och universitetsprofessorn i världshistorien. Uppskattningsvis lämnar minst en halv miljon porträtt Ramlösafabriken varje dag. Men vem är mannen på Ramlösafaskan? Och varför ser han så allvarlig och bister ut, liksom intensivt skärskådande av betraktaren?

Med västlig storm till Sverige

Johan Jacob Döbelius föddes den 29 mars 1674 i Rostock i hertigdömet Mecklenburg-Güstrow i norra Tyskland.¹ Fadern, med samma namn som den berömda sonen, var stadsläkare och professor i medicin och matematik vid universitetet, modern var advokatdottern Anna Elisabetha von Hillen. Vid tio års ålder blev han föräldralös, då båda föräldrarna avled i pesten, i juni 1684. Han kom att följa sin faders yrkesbana. Som sextonåring, den 7 april 1690, skrevs han in vid universitetet i Rostock och kom att studera under handledning av medicinprofessorn Johann Gerdes. Den äldsta bevarade tryckta texten av Döbelius härrör från studietiden, då han skrev en gratulationsdikt till studiekamraten Heinrich Anhalt i samband med dennes försvar av en avhandling om lungsot den 21 augusti 1690.² Döbelius studerade sedan

Johan Jacob von Döbeln, 52 år, 1726. Målning av akademirmästaren Carl Peter Mörth. Lunds universitets konstsamling. Foto: Fredrik Termeden.

medicin i Köpenhamn 1691 för professorerna Holger Jacobaeus och Caspar Bartholin den yngre. De följande åren 1692–1693 förde han ett ganska kringflackande liv i Tyskland och Polen. Han gjorde en studieresa till Königsberg (nuvarande Kaliningrad) och fick anställning 1693 som livmedikus hos den polske starosten, den kunglige ståthållaren Mikołaj Wiktoryn Grudziński i Danzig (nuvarande Gdańsk). Döbelius följde med denne till Warszawa, där han fick rykte om sig bland adeln som en skicklig läkare. Han återvände sedan i september 1694, via Danzig, till Rostock där han den 11 december samma år för-

svarade en avhandling under medicinprofessorn Johann Ernst Schaper. I dissertationen, som han själv egenhändigt hade satt samman (och inte, som brukligt, preses), redogjorde han för mjölk-, lymf- och blodkärlens anatomi och fysiologi.³ Följande vår, den 18 april 1695, promoverades han i stadens Marienkirche till medicine doktor i Rostock. Året därefter, 1696, begav han sig åter till Polen, till Warszawa och Kraków. Utanför sistnämnda stad besökte han saltgruvorna i Wieliczka, vilket resulterade i en vetenskaplig uppsats om saltproduktion i tidskriften *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis* 1699.⁴

Döbelius återvände till Tyskland, i augusti 1696, till Wismar där han äntade ett engelskt skepp med destination England. Den 31 oktober hamnade skeppet i sjönöd, och fick söka nödhamn i Göteborg. Det var alltså av en västlig höststorm som han fördes till Sverige, inte av egen fri vilja eller på inbjudan. Här blev han kvar i denna kosmopolitiska miljö med tyska och holländska handelsmän, och här fanns behov av läkare. Landshövdingen i Göteborg, friherre Johan Benedict von Schönleben, skrev 1697 till Kunglig Majestät, att stadsfysikus Olof Bromelius var "ej allena en gammal och svag

man – utan oftast själv sänglägrig” och att de sjuka var ”helt förlägne och nödställde här i landsorten”.⁵ Därför begärde han att en kvalificerad doktor, som gjort lyckliga kurer skulle övertalas att förbli här på orten, närmare bestämt Dr Döbelius. Det lyckades och Döbelius utsågs den 31 maj 1697 till provinsialläkare i Göteborgs och Bohus län samt stadsläkare i Göteborg. Men för att kunna verka som läkare i Sverige var Döbelius först tvungen att samma år genomgå examen i Stockholm inför Collegium medicum, den myndighet som utövade tillsyn över läkaryrket i landet, för att därefter antas till assessor. I maj 1698 begav han sig ut på en studieresa till Amsterdam, Haarlem, Leiden, Rotterdam, Antwerpen och Bryssel. Väl hemkommen igen gifte han sig den 26 juli 1698 med en köpmansdotter från Göteborg, den jämnåriga Dorothea von Minden.

Entreprenör i Skåne

Döbelius kallades emellertid till Skåne, för nya befattningar och uppdrag, och slog sig ned i Malmö. I Malmöhus slottskällare utförde Döbelius den första offentliga anatomin i Skåne den 12 januari 1699. På bordet låg en avrättad soldat. I inbjudningsskriften – författad av prorektorn, professor Andreas Riddermarck – står det att vi härmed kan ”lära känna storheten hos upphovsmannen till Eder kropps maskin, som överträffar alla handgjorda automater.”⁶ Den döde kan efter döden lära oss, vari sjukdom består, ”Så bidrager *det* till ditt lufs räddning, som utgör en annans död.” Eller som det också står i programbladet: ”I en annans mage skall du liksom i en spegel skåda din egen”. Kort därefter, den 17 mars 1699, utsågs Döbelius till Erasmus Sackenskölds efterträdare som provinsialläkare i Skåne. Som skolad läkare med ansvar för vården i denna del av landet ondgjorde han sig över den felaktiga behandlingen av de sjuka. I Lund 1700 publicerade han ett verk om allmänna misstag i medicinen, rörande bland annat dietetik och semiotik, samt kritiserade den förmenta tilltron till universalmedel, ”remedia universalia”.⁷

Vid sidan om sin medicinska verksamhet engagerade han sig i olika manufakturer, inte i egenskap av läkare, utan som direktör och företagsledare. En barnhusmanufaktur som grundlagts i Malmö 1683 överläts genom kungligt brev till Döbelius den 4 november 1702, där han tillsammans med handelsmannen Lorentz Münter inledde klädestillverkning

Barnhuset i hörnet Västergatan/Långgårdsgatan i Malmö där verksamheten bedrevs åren 1683–1800. Foto: Axel Sjöberg 1901/Malmö stadsarkivs bildsamling.

1703.⁸ Syftet med barnhusverksamheten var att ta hand om föräldralösa barn och minska tiggeriet, genom att ge dem uppfostran, undervisning och sätta dem i arbete. Mindre välvilligt kan man säga att det var ett bra sätt att få billig arbetskraft. Som arbetskraft begärde Döbelius och Münter därtill att ”alla friska tiggare tvingades till arbete på barnhuset.”⁹ Döbelius, jämte politieborgmästare Johan Grönwall, utsågs den 2 januari 1704 till direktörer för barnhuset. Där tillverkades klädespersedlar till Skånska kavalleriregementena, bland annat för överste Jean de Corroset vid tyska livregementet till fot. För dessa ändamål införskaffade Döbelius också en stampkvarn och ett färgeri vid Sege å. Ull importerades från hans gamla hemstad Rostock. Från 1709 finns ett kontrakt där de förband sig att till Skånska kavalleriregementena leverera 1 000 kappor och 1 000 rockar till ett värde av 26 000 daler silvermynt.¹⁰ Vidare levererade han inte mindre än 6 000 par skor till armén. Den 3 december 1709 utsågs han även till

stabsmedikus vid svenska armén i Skåne, det vill säga Magnus Stenbocks trupper. Efter det att kompanjonen Münter hade avlidit 1710, och han själv blivit professor i Lund, avvecklade Döbelius sina ekonomiska intressen i barnhuset.

Döbelius var en verklig entreprenör. Utöver barnhusmanufakturen anlade han en väderkvarn på en av bastionerna i Malmö och enligt en ej belagd uppgift skulle han till och med ha öppnat ett gästgiveri i Tottarp mellan Dalby och Malmö.¹¹ Men den mest kända bedriften som entreprenör var skapandet av Ramlösa hälsobrunn.¹² Under sina resor som provinsialläkare hade han hört talas om Ramlösas hälsobringande vatten, och insåg snart dess medicinska och ekonomiska betydelse. Han gjorde besök där 1701, 1705 och 1706 för närmare undersökningar. På Karl XII:s 25-årsdag, den 17 juni 1707, öppnade han Ramlösa brunn för allmänheten och publicerade vid tillfället ett par redogörelser för vattnets beskaffenhet och om brunnens läge och rätta bruk.¹³ Med sinne för betydelsen av platsens naturskönhet, beskriver han i en relation på latin Ramlösa som liggande i en vacker dal, liksom i en grönskande amfiteater:

Så snart du går ut ur byn blir du varse en synnerligen tilltalande trakt som är mycket behaglig med såväl fält och ängar som dungar och träd, och under det att du med den största hugsvalelse för kropp och själ strövar omkring och betraktar allt detta går du ned till en viss dal där en snabbt framforsande liten bäck stryker intill vägen. Innan du har fått syn på själva springkällan smeks öronen av vattnens ljud och en starkt brinnande åtrå att betrakta denna tilltar, och under det att du förmodar att du befinner dig på ett längre avstånd framträder källan fortare än väntat, nästan som i en grön amfiteater uppförd enligt en perspektivritning, till den grad att du skulle svära på, i stil med poeternas sätt att uttrycka sig, att skogsgudar och skogsgudinnor här haft platsen för sin hemvist.¹⁴

Döbelius verkade som brunnsläkare där fram till 1712, varefter Hans Roslin tog över den rollen, senare Kilian Stobaeus den äldre.¹⁵ Ramlösa brunn växte fram som en mondän och populär kurort för rekreation, umgänge och hälsans bevarande. Sommaren 1709 vistades ingen mindre än Skånes generalguvernör Magnus Stenbock i Ramlösa, för att samla krafter inför slaget vid Helsingborg vintern 1710. Först långt senare började vattnet tappas

på flaskor för försäljning. Mineralvattenfabriken etablerades 1912. Det var också då Döbelius hamnade på etiketten.

Professor i Lund

Medicinprofessuren i Lund hade stått vakant i några år. Jakob Fredrik Below, som tillträtt professuren i Lund 1697, hade år 1705 kallats till tjänstgöring i armén för att till slut hamna i rysk fångenskap efter slaget vid Poltava 1709. Efterträdare på lärostolen söktes nu och valet stod mellan två kandidater, Magnus Bromelius, son till stadsläkaren i Göteborg, och så Döbelius.¹⁶ Majoriteten, alla utom en, i konsistoriet lade sin röst på Bromelius. Teologiprofessorn Thomas Ihre anförde bland annat till Döbelius förfång, att han invecklat sig i manufakturer och civila hanteringar som var oförenliga med professionen och förbjudna enligt professorsbestämmelserna. Bromelius drog sig emellertid ur, och då stod Döbelius ensam kvar. Den 14 mars 1710 utnämndes så den nu erkände läkaren Döbelius till professor, därmed blev han också den siste professorn i universitetets äldre historia av utländsk börd och med ett annat språk än svenska som modersmål.¹⁷ Vid sin professorsinstallation den 25 september samma höst höll han en oration, ”De scanica puella asitia morbo laborante, ejusdemque morbi causis”, om en skånsk flickas avsaknad av aptit och dess sjukdomsorsaker (för mer om denna flicka, Ester, se nedan).¹⁸

I Lund kom han att verka som läkare och lärare i medicin med flera förtrouendeuppdrag inom universitetet. Lund var vid den tiden närmast ett fältlasarett efter slaget vid Helsingborg, därtill drabbad av epidemier och våld. Och här mötte han nu återigen pesten, som drog över Skåne 1710–1713,¹⁹ den som i barndomen hade ryckt bort hans båda föräldrar. Hans kunskaper som läkare efterfrågades nu för pestbekämpningen. Den 16 januari 1711 gav han sitt utlåtande över en pestskrift, som han godkände för tryck, författad av medicine licentiaten, pestmedicus Johan Tomsson.²⁰ Två veckor tidigare, den 2 januari, hade han själv lämnat en skrift om pestmedel till tryck, författad på uppdrag av guvernören över Skåne, Magnus Stenbock. I *Tree inwärtens och ett uthwärts pestmedel, ibland många läkedomar uthvalde* (1711), ger Döbelius råd om verksamma medel mot pesten.²¹ De invärtens medicinerna var framför allt svett- och urindrivande, och bestod, bedyrade han, av inga andra ingredienser än enbär, kamfer, svavelblomster, bärnsten,

terpentin, anis, angelika, ruta, gift-, libstick- och mästerrot samt baggsöta. Det utvärtes pestmedlet var närmare bestämt ett plåster för öppna pestbölder, särskilt avsett för de fattiga som inte hade tillgång till fältskär. Han ger också levnadsråd i en tid av pest. Bland annat intygar han att: ”Toback är en kostelig præservativ [förebyggande medel], och wore nu tillfälle för Fruntimbret med, att wänja sig dertill.” Ett av de verksammaste medlen var öppen eld i kammaren, ”varigenom man kan fördriva pesten och hålla osund luft ifrån sig.” Vidare föreslår han att ”Ju mehra man sig ifrån en obekandt Menniskias umgänge kan afholla, ju säckrare är det för Hälsan. Ett glaß Wijn eller dubbelt öhl att dricka mehr än som man är wandt, skadar intet i sådan tijd.” God motion, frisk luft och bad i eget hus anbefalls. Och sist men inte minst att ”altijd wara wijd ett godt humeur, befalla GUD hehla wärket, som både kan och will hielpa, när wij honom trofast derom anropa”. Daglig andakt för att rensa sitt syndiga hjärta var, när allt kom omkring, den utsatta människans främsta botemedel mot pesten.

Vid det akademiska konsistoriet senare samma år, den 25 oktober 1711, presenterade Döbelius ett ”Förslag till en nödvändig Anstalt wid den annalkande Fahr Soten”, som skulle tillhandahålla sjukstuga med sängar, kläder, medikamenter och virke för likkistor.²² Isolering från pesten var, som sagt, ett av de mest pålitliga medlen. Och man kan säga att han verkligen levde som han lärde. När pesten nådde Lund i slutet av augusti 1712, och all universitetsundervisning avlystes, avvek han från sin post som läkare med uppgift att ta hand om nödställda och flydde i stället ut med sin familj till kungsgården i Dalby (som han disponerade som pant för sina fordringar på kronan).²³ Inte ens hot om att dra in hans tjänst som guvernementsmedikus fick honom att resa till pestsmittade orter.

Döbelius gjorde mycket för sitt universitet, i ekonomiska och administrativa ärenden, och engagerade sig också för studenternas underhåll.²⁴ Till universitetets årliga högtidsdag, Karldagen den 28 januari 1713, lät han trycka ett *Memorial, angående ett collegium hwaruti 40 studenter skola åthniuta underhåld på credit*, vari han föreslog ett sätt att finansiera studenters levnadsomkostnader, som kan sägas vara en föregångare till våra tiders studielån. Förslaget kritiserades starkt av dåvarande rektorn, teologie professorn Bonde Humerus, särskilt vad gällde återbetalningsskyldigheten: ”ty hwem har”, frågade han, ”hördt någon gifwa Allmoser och Stipendier, och willja fordra dem igien med åcker och interesse”? Hans efterlämnade skulle då

Bibliotheca Döbeliana i magasinet, ett vitt bibliotek bundet i svinskin och pergament, införskaffat av Döbelius 1718 för Lunds universitetsbibliotek. Foto: Per Stobaeus.

tvingas ”att med sin svett [och] blod betala det de intet borgat eller åtniutit hafwa, och barnsens tänder blifwa då öma af drufwor som deras föräldrar ätit hafwa”.²⁵

Hösten 1713 återupptogs undervisningen vid universitetet, men studenternas underhållsproblem kvarstod. Studentkollegiet, trots en anseelig mängd insamlade medel, rann ut i sanden. Som entreprenör kom Döbelius med flera förslag för att upphjälpa den unga akademien. År 1714 erbjöd han sig att sätta upp en bokhandel och att ordna bokauktioner. Knappt tio år senare, 1723, hade han planer på att anlägga ett boktryckeri i Halland med tillhörande stilgjuteri och pappersbruk.²⁶ Men inget av detta verkar ha förverkligats. Det som han dock lyckades med, och som i dag utgör en av universitetsbibliotekets finaste och värdefullaste samlingar, går under namnet Bibliotheca Döbeliana.²⁷ Genom en permutation av de insamlade medlen för Collegium studiosorum, gjorde han inköp av böcker för universitetsbibliotekets räkning. Den 8 juli 1718 överlämnades boksamlingen till biblioteket, bland annat dyra planschverk i anatomi och botanik. Bibliotheca Döbeliana är ett vitt bibliotek, bundet i svinskin och pergament, vari ingår

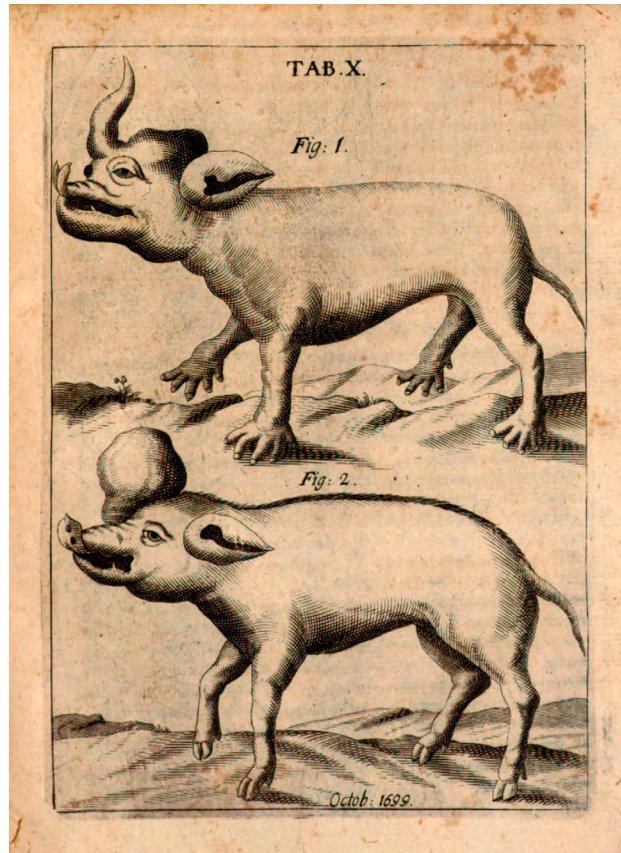
böcker – totalt omkring 1 400 verk – särskilt i medicin, teologi och filosofi, men även klassiska verk, historia och språkvetenskap. Ytterligare en mindre samling böcker tillkom universitetsbiblioteket 1730, genom köp ur Döbelius eget bibliotek, berikat genom arv från fadern och morfadern.

År 1715 återkom Karl XII till Sverige, efter sina irrfärder i Europa, och Lund blev militärt högkvarter. Döbelius hade redan tidigare, år 1700, påpassligt hyllat konungen i en hjältedikt, *Carmen heroicum*, som förhärligade segern vid Narva.²⁸ Vid konungens besök på universitetet den 20 september 1716 befallde kungen genast en disputation ex tempore, varvid Döbelius fick hasta fram en tes om sinnesförnimmelserna, varvid han försvarade satsen: "Föremålen rör sinnena, inte så mycket i fråga om kvantitet som kvalitet."²⁹ För sina bedrifter, kanske inte minst hans insatser för Ramlösa hälsobrunn, adlades han med namnet von Döbeln den 21 januari 1717. En respektabel adelsman skulle ha en sätesgård, och genom kontakter kom han så över Björkholms säteri i Veddige socken i Halland, som införskaffades 1718 och därefter utökades genom förvärv av ytterligare gårdar i trakten.³⁰

Första gången Döbelius var rektor för Lunds universitet var 1717. Han beträdde sitt ämbete på Karldagen i januari och välkomnades med orden "Länge leve kärleken till Phoebus von Döbeln! Medborgare applådera!"³¹ Under sin första rektorsperiod ingrep han bland annat mot studenternas penalism som hade urartat. Han hotade att alla som han såg iförda penaldräkten, det vill säga djäknekappa och slokhatt, skulle sättas i akademiens arrest.³² I sin universitetshistoria menar han att han också lyckades, och uppger att pennalismen år 1733 inte längre existerade. Döbelius kom därtill att vara universitetets rektor vid ytterligare två tillfällen, 1729 och 1742.³³ Som rektor 1729 understödde han bland annat upprättandet av en änke- och pupillkassa för professorsänkor och deras barn.³⁴

Forskare i dietetik och fysiologi

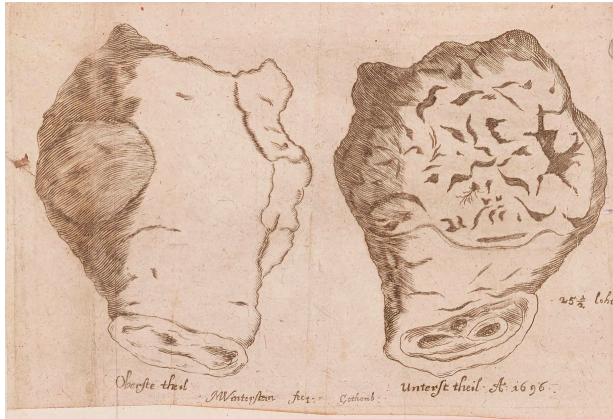
Men vad i bestod Döbelius medicinvetenskapliga verksamhet, vilka forskningsfrågor intresserade honom? Innan han blev professor skrev han smärre uppsatser i *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis* om bland annat hermafroditism, om utomkvedshavandeskap, om två monstrosa grisar, och om en döv musiker som hör lätta ljud på morgonen, men inga rop eller

Monstruösa grisar, ur Döbelius "De porcellis binis monstrorosis", *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis* 1699. Foto: Bayerische Staatsbibliothek, München/Münchener DigitalisierungsZentrum.

tumult.³⁵ I en liten skrift från 1698 redogjorde han för en dissektion av penis för att avlägsna en cancersvulst.³⁶ Stadsläkaren i Göteborg, Olof Bromelius, gratulerar till bragden i en dikt som inleder verket:

Den som är redan död, den lefwande från skiära,
Fast alla Lemmer är os nästan lika kiära,
Så måst dhet onda borth, om man will haa sin hälsa.
Så haa I och så giort, med Konst och Greepen nätta
När I Ehr Patient, den Lemmen nu afskurit,

Cancersvulst på penis, ur Döbelius, *Penis, glandem cancrosi* (1698). Foto: Staatsbibliothek, Bamberg/Münchener Digitalisierungszentrum.

Som Manköhn wanlig bär, men Qvinköhn aldrig burit.
Och Mannen lefwer än, som sielfwer wittnar detta
Den samma Lem och I, derföre Jag Ehr prijsar[.]

Nyligen gjordes ett fynd av en läkarbok, *Nötiger Unterricht derer kranckheiten menschlichen Leibes sowohl innerlich alß eußerlich zusammengestellt*, en handskrift på nära 600 sidor, som påbörjades av Döbelius i maj 1710, bara två månader efter utnämningen till professor.³⁷ Den ger en god bild av Döbelius praktik som läkare. Där beskriver han för eget bruk eller för sin undervisning, sjukdomar, symptom och behandlingar. Han inleder med kirurgin och läkemedlen, för att sedan gå närmare in på de olika sjukdomarna, där han redogör för symptomen, sjukdomens orsaker och möjliga behandling, i de flesta fall med läkemedelsrecept, dock utan några patientbeskrivningar. Boken omfattar stora delar av läkekonsten, oftalmologi, tandvård, öron-, näs- och halsmedicin, urologi, kardiologi, gastroenterologi, gynekologi och pulmonologi.³⁸

Som professor i Lund var det i synnerhet dietetik och fysiologi som tycks ha upptagit Döbelius. Ett medicinskt fall intresserade honom särskilt, den fastande pigan Ester Jönsdotter i Norra Åby i Skåne.³⁹ En januarisöndag 1703 hade den tjugooftåriga Ester varit i kyrkan. Några dagar senare utvecklade hon sjukliga symptom, och fick märkliga syner. Hon lades i en säng och

förblev där orörlig i tio år utan vare sig mat eller dryck. Det egendomliga var just hennes ständiga fastande. Ingen föda, inte en droppe vatten intog hon, inga uttömningar. Ester drog till sig många nyfikna besökare som ville beskåda detta gudomliga mirakel, eller om det nu var ett medicinskt, dock ovanligt fenomen. Döbelius skrev flera skrifter om fallet Ester Jönsdotter, även i översättning till tyska.⁴⁰ Ester blev också ämne för en dissertation under Döbelius presidium 1711, om ett liv utan mat och dryck.⁴¹

Bland medicinarna var det framför allt Döbelius som fördjupade sig i detta säregna medicinska fall, som berörde grundläggande frågor om näringsupptaget och metabolismen. Döbelius skickade fyra studenter för att undersöka henne. Något bedrägeri kunde det inte vara fråga om, konstaterade han. Hans studenter hade vakat över henne dag och natt utan att finna att hon intog någon näring. I sina föreläsningar om Ester, utgivna 1715, tillbakavisar Döbelius tanken på att det skulle vara ett gudomligt mirakel.⁴² Hennes svältkonst var naturlig eller ”utom-naturlig” (*praeternaturalis*), något underbart, sällsamt liksom magnetens förmåga att dra till sig järn, ett visserligen ovanligt fenomen, men som hade naturliga förklaringar. Men han vacklade gällande vad som skulle kunna antas vara den troliga fysiologiska förklaringen. Han punkterade hennes blodkärl och undersökte hennes blod. Det kunde vara så att blodet, eller livsandarna, höll henne levande. Men det kunde också röra sig om något i den omgivande luften som hon drog in med andedräkten.

Födan och vätskeintaget återkommer i flera av Döbelius skrifter. Under Döbelius presidium lade Kilian Stobaeus den äldre, den 14 maj 1720, fram en avhandling om hungerns mekanik, eller rättare sagt om hungerns skada, *De fame laesa*, som berör både bulimi och anorexi, vari han sökte mekaniska förklaringar på hungerkänslan.⁴³ Enligt Stobaeus uppstod hungern genom att magsäckens fibrer drog ihop sig när magen tömdes, vilket innebar en mekanisk retning av nerverna och ju fler nerver som påverkades av sammandragningen, desto starkare blev impulsen som signalerade behovet av nytt intag av föda, vilket återigen skulle utvidga magsäcken och därigenom dämpa hungerkänslan.⁴⁴

Döbelius likaså tycks ha haft en enligt tiden allmän iatromekanisk uppfattning om människokroppen, det vill säga att kroppen var att betrakta som en maskin, där delarnas rörelse kunde förklaras enligt hydraulisk-pneumatiska principer.⁴⁵ När det gällde blodet, förstod Döbelius det som den ädlaste vätskan i kroppen bestående av partiklar, som spirituösa, olje- eller svavelaktiga,

salta och vattenaktiga, men även av partiklar av jord, en tanke som rör sig mot en mekanistisk-cartesiansk korpuskellära. Men han höll samtidigt kvar vid den gamla galenska läran om livsandar, *spiritus animales*, tanken om en levande princip som intogs genom andningen och cirkulerade i kroppen, genom blod- och nervsystemet. I en avhandling under Döbelius presidium från 1741, *Compendium physiologiae*, antas det att blodet innehar en vital princip som skulle vara den samma som *spiritus animalis*, och som var nödvändig för livets fortgång.⁴⁶

Av andra uppfattades Döbelius som gammalmodig och ha hamnat efter sin tids senaste forskning. Som student i Lund 1727–1728 hörde Carl von Linné honom föreläsa ett helt år om livsandar. Linné antecknade noggrant men fann allt hänga dåligt samman: ”Denna läran om spir. anim. var källan till den orimligaste fabulositas [fantasier], som gifwas kan.”⁴⁷ Döbelius, minns Linné, föreläste om lite av varje, ”Miscellanea och hwad kom före, utan någon profit för oss”, och året efter över Boerhaavelärjungen August Buddes iatromekanik, ”Physicam Budei”.⁴⁸ I stället tydde Linné sig till Döbelius före detta elev, Kilian Stobaeus, som han beskriver som ”en sjuklig man, enögd, krumpen på ena foten”, ständigt plågad av migrän, hypokondri och ryggvärk, men med ett makalöst geni. Stobaeus var dessutom – inte minst lockande för den blivande systematikern Linné – en stor naturaliesamlare och hade ett vackert bibliotek. Avslöjande vad gäller Linnés svaga tilltro till Döbelius som läkare är en händelse våren 1728, då han på en botanisk exkursion till den annars fridfulla Fågelsångsdalen utanför Lund blev stungen av en djävulusisk insekt eller *vermes* (mask) av obestämd sort – en ”*Furia infernalis*”.⁴⁹ I den starka hettan hade han kastat av sig sin rock och väst, varvid han fick ett bett på högra armen som våldsamt svullnade upp som en stock och gav en olidlig värk. Inte ens med risk för sitt eget liv tillkallade han sig Döbelius, utan anförtrrodde sig i stället till doktor Stobaeus, som dock var tvungen att lämna Lund för Ramlösa brunn och därför överlämnade honom till fältskären, akademikirurg Carl Christopher Schnells vård. Denne skar upp en öppning från armbågen till axeln och efter ett par veckor hade Linné återhämtat sig.

Döbelius kan inte sägas ha varit någon direkt flitig forskare och medicinsk skriftställare. En av de få dissertationer som sannolikt skrevs av preses, alltså Döbelius själv, och inte av respondenten (som i fallet med Stobaeus), är en dissertation från 1721 där han lägger fram några korta teser om barns

omvårdnad och uppfostran.⁵⁰ Teserna upptar endast tre sidor, och tar upp bland annat kräkning, sängvätning, bad och barnens moraliska uppfostran. I den 14:e och sista tesen slår han fast att ett måttligt användande av sprit inte ska förvägras barnen.⁵¹ Han kan ha talat av egen erfarenhet. Han hade ett för tiden ganska bra resultat vad gäller barnomsorg. Fyra (tre söner och en dotter) av hans sex barn med första hustrun, Dorothea, överlevde till vuxen ålder.

Lärare i anatomi

Även om Döbelius inte satte några djupare avtryck inom den medicinska vetenskapen utövade han stort inflytande och stor makt i sin samtid. Vid ett flertal tillfällen förrättade han på uppdrag av Collegium medicum examination av landsortsapotekare. Den 14 februari 1723 ställdes en hov- och provinsialapotekare i Göteborg, Frantz Martin Luth, inför granskning av Collegium medicum i Stockholm. Efter att assessorerna Johan Lindestolpe och Johan Christopher Nordenheim ställt sina frågor, trädde professor von Döbeln fram. Enligt protokollet från förhöret framvisade han nu inför examinanden ett recept och frågade:

hur det kunde prepareras? Vad är Lithargyrium auri & argenti och vadan kommer att den ena är rött och det andra vitt? Vad är Aethiops mineralis? Huru många sorter voro av svavel? Huru probera Opium om det är uppriktigt eller ej? Vad skillnad är mellan Opium och Meconium? Vilken Crocus är den bästa? Huru kan man ex triplici regno göra ett corpus?⁵²

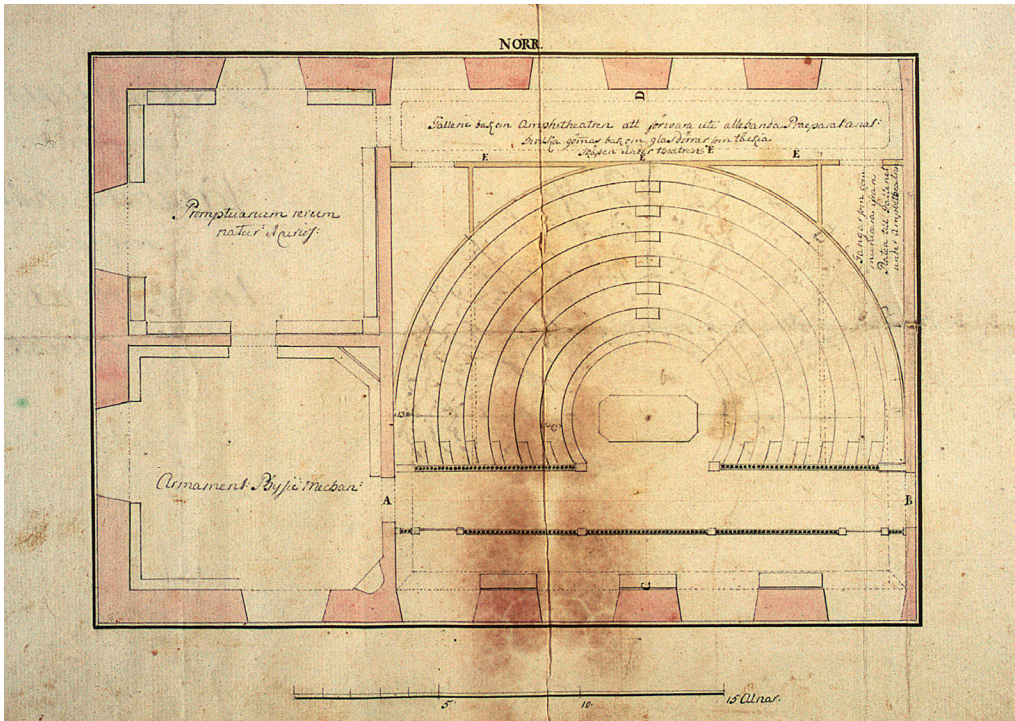
Luth klarade förhöret och godkändes. Följande år, i Göteborg den 1 juli 1724, examinerades apotekaren Martin Anders Bauch av Döbelius och doktor Daniel Kellander, därtill var Kilian Stobaeus adjungerad. För att undvika onödigt bråk hindrades dock Luth, Bauchs konkurrent i Göteborg, från att bevista förhöret. Det av Döbelius undertecknade protokollet ger vid handen att examinatorerna fann honom som en habil apotekare, som förstår sin profession och därtill för en god ”conduite till var och ens nöje.”⁵³

Döbelius bedömningar och utlåtanden togs till vara i olika sammanhang. Han yttrade sig bland annat 1729 i samband med rättegången gällande studenterna Thomas Leopold och Johannes Stendahl som uttryckt meningar

som stred mot den sanna religionen.⁵⁴ För Döbelius stod det klart att de led av sinnessjukdom, att denna idésjukdom "Morbum idealem", kan betecknas som sedefördärvande fantasi eller melankoliskt förvirringstillstånd.

Året efter skulle en före detta elev till Döbelius, Knut Wigelius, genomgå examen för att kunna erhålla provinsialläkartjänst. Wigelius hade tidigare försvarat en dissertation under Döbelius om grå starr 1727,⁵⁵ och ville nu utöva sitt yrke och behövde därför först prövas av Collegium medicum. Kollegiet hade emellertid utnämnt Stobaeus att leda förhöret, vilket gick Döbelius ära för när. Döbelius skrev till Collegium medicum den 26 januari 1730 och uttryckte sin besvikelse över denna ärekränkning, att han som äldre ordinarie medicinprofessor skulle vara adjungerad till en yngre extraordinarie professor – "dertill kan iag ingen raison finna!"⁵⁶ Förhöret som, trots Döbelius protester, kom att ledas av Stobaeus genomfördes den 7 mars, men Döbelius var frånvarande.

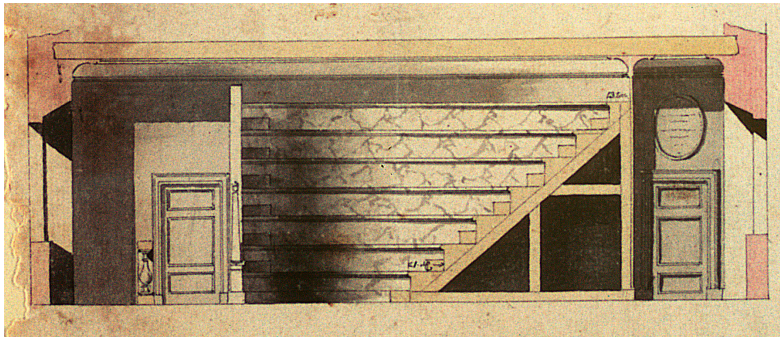
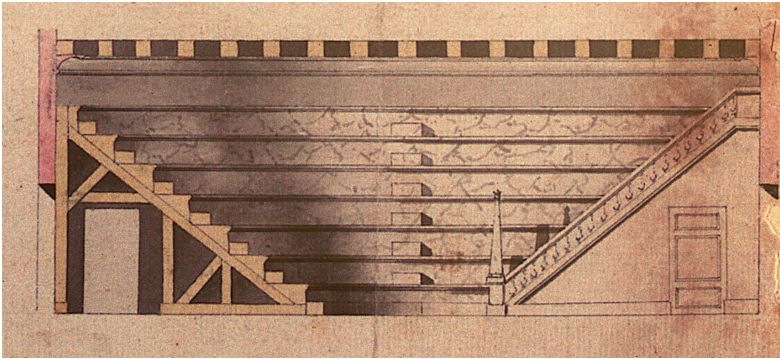
Som ensam medicinprofessor hade Döbelius nästintill oinskränkta maktbefogenheter vad gäller den medicinska utbildningen i Lund. Ibland beskrivs han närmast som en envåldshärskare vid den medicinska fakulteten.⁵⁷ Genom sin professur medföljde ansvaret för akademins medicinska trädgård i Lundagård, "hortus medicus", varvid han påbörjade omvandlingen av biskopens trädgård till en vetenskaplig, botanisk trädgård. Han byggde även upp den medicinska fakultetens instrumentsamling. År 1730 inköptes apparater och instrument för undervisning i fysik och anatomi, samt en apotekslåda, "cista pharmacologica", från hans egen instrument- och naturaliesamling.⁵⁸ På 1730-talet anskaffade han därtill anatomiska preparat, bland annat ett skelett av ett mördat barn. Han återkom till frågan om upprättandet av ett sjukhus, "nosocomium", som han föreslagit redan 1711 i samband med pesten, både i en inbjudan till medicine doktorspromotionen 1735 och i en oration vid invigningen följande år av den anatomiska teatern.⁵⁹ Då ställde han den retoriska frågan: "Säg mig var den blivande läkaren för eget bruk kan tillämpa framstående lärares erfarenhet? Männe icke på sjukhus?"⁶⁰ Etablerandet av ett sjukhus i staden drevs således inte så mycket av att söka lindra de fattigas sjukdomar och krämpor, som av att ge läkarstudenter praktisk utbildning, där de kunde få öva sig i att göra kirurgiska ingrepp på döda kroppar och genom övning lära sig utföra svårare operationer. En provisorisk lösning 1740 var att erbjuda en timme, klockan tio på förmiddagen, två dagar i veckan, måndag och tisdag, då medellösa sjuka i närvaro av medicinprofessorerna

Carl Hårlemans ritningar från 1733 över den anatomiska teatern på andra våningen i Lunda-gårdshuset. Bakom den marmorerade amfiteatern, i norr, förvarades de anatomiska preparaten; till vänster två rum med instrumentsamlingen i fysik och mekanik samt naturalie- och kuriosa-samlingen. Foto: Lunds universitetsarkiv/Alvin.

och studenterna kunde söka hjälp utan annan kostnad än för nödvändiga medikamenter.⁶¹ Ett sjukhus i Lund blev dock inte verklighet förrän 1768.

Genom en donation från drottningen Ulrika Eleonora 1733 kunde arbetet påbörjas med att uppföra en anatomisk teater på andra våningen i universitetshuset i Lundagård.⁶² Efter ritningar av hovintendent Carl Hårleman tillverkades teatern i delar i Stockholm, som sedan fraktades sjöledes till Malmö och därefter den korta landvägen till Lund. Den anatomiska teatern i Verona och Olof Rudbeck den äldres teater i Gustavianum i Uppsala stod som förebilder. Här skulle ske undervisning i anatomi, genomföras obduktioner och anatomiska undersökningar. Medan teatern ännu tillverkades reagerade Döbelius starkt på Gustaf Harmens, som var professor i medicin och experimentalfilosofi, och dennes försök att få hålla anatomisk sektion. Harmens intrång på Döbelius personliga ämnesrevir

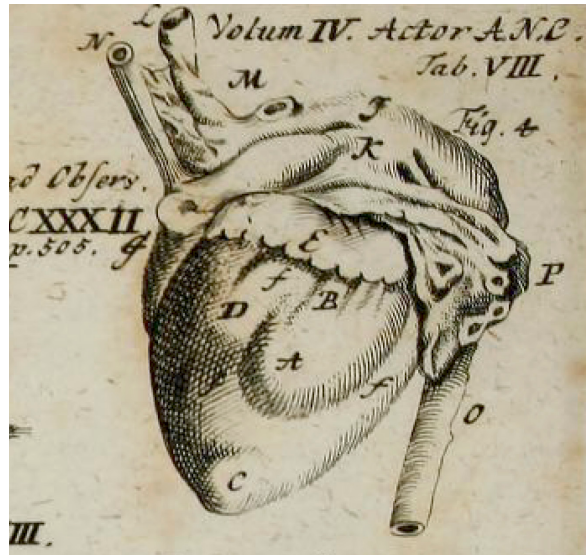

fick hans svallande blod att strömma över.⁶³ I konsistorieprotokollet från 1735 står det antecknat:

Hr. Professor von Döbeln påstod att i Protokollet måtte observeras att Hr. Professor Harmens i wredt mode slagit emot honom i borde. [...] Hwa-remot Hr. Professor Harmens betygar att han icke i wrede slagit i bordet, utan allenast att stödja sig, då han från sätet upstod.⁶⁴

Universitetets kansler Carl Gyllenborg gick emellan och avgjorde tvisten: De skulle omväxlande få föreläsa i anatomi. På sin födelsedag den 29 mars 1736 gjorde Döbelius i den anatomiska amfiteatern, i närvaro av studenter och professorskollegor, en dissektion av en månadsgammal griskultings hjärta.⁶⁵

En griskultings hjärta dissekerat av Döbelius på dens födelsedag 1736 inför studenter och professorskollegor, i den nyinrättade anatomiska amfiteatern. Döbelius, "Descriptio cordis in latere dextro siti", i *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum* IV (1737). Foto: Natural History Museum Library, London/Biodiversity Library.

Den 25 maj 1736 kunde så invigningen ske av den anatomiska teatern i Kungshuset. Enligt programbladet skulle Döbelius då i den glänsande, nya amfiteatern under högtidliga anatomiska demonstrationer förevisa hjärtat, svalget, mjältens struktur, tjocktarmens mynning och kroppens ben, såsom "Gud den allsmäktige och allgode, som hvilkens allmakt, vishet och godhet själfva inelfvorna tala, förläne lycka och välsignelse i allt."⁶⁶ I sitt tal vid invigningen framhöll han hur studenterna nu kunde i "en vacker och präktig lokal undervisas om människans viscera [inälvor], den bästa läroboken för kunskapen om hälsa och sjukdom."⁶⁷

Bredvid teatern låg biblioteket, naturaliesamlingarna och instrument-samlingen. Dissektioner av lik skedde således vägg i vägg med biblioteket, och under golvet låg inget mindre än akademiens solennitetsal, ett förhållande som väl ansågs mindre lämpligt. Döbelius protesterade mot att ställa universitetets instrumentsamling intill den anatomiska teatern, som han menade skulle bli en "allmän väg för ungdomen", och motiverade detta genom att

en anatom kan alltid inte vara så klädd att han kan låta sig se av studenterna, i det att han ibland måste bortlägga rocken och i västen arbeta, ibland för peruken uppsätta nattmössan eller hatten utan peruk, ibland har han

'ermel' (skyddsärmar) på sig med blodiga händer, ibland brukar han ett förkläde etc., etc.⁶⁸

Det ger en ögonblicksbild av hur Döbelius kunde se ut, blodig och halvt avklädd, när han utforskade människans inre anatomi.

Som lärare sägs han ha talat med iver, "högt, häftigt och friskt".⁶⁹ Han undervisade i anatomi och fysiologi, om "hjärnans, örats, tungans och näsans beundransvärda struktur", även i antropologi och farmakologi, och gjorde anatomiska dissektioner.⁷⁰ Han demonstrerade läkeörternas trädgård "till allmän förnöjelse och nytta", och gav undervisning i sjukdomsbehandling av fattiga sjuka. Som läroböcker, föreläste han över bland annat Teichmeyers antropologi, Junckers *Conspectus medicinae theoretico-practicae* (1718), samt Baglivis sjukhuslära, "praecepta nosocomica".⁷¹ Till hans undervisningsskyldighet hörde även naturalhistoria, om djur, växter, metaller och mineral, där han använde sig av ett arbete av Johann Franz Buddeus, *Elementa philosophiae*.⁷² I februari 1716 höll han åtta föreläsningar om metaller. Föreläsningssanteckningarna från dessa finns ännu bevarade i renskrift av Kilian Stobaeus.⁷³ I många år föreläste han i fysik utifrån Johann Christoph Sturms *Physica conciliatrix*, som kan sägas inta en medlande hållning mellan den traditionella, aristoteliska naturfilosofin och den modernare mekanistiska, cartesianska.⁷⁴

Flera av Döbelius elever kom själva att bli namnkunniga medicinare och naturforskare. Sammantaget stod han som preses för 15 dissertationer, om bland annat källors ursprung, hungern, aptiten, blodet, hemorrojder och skörbjugg.⁷⁵ Den tidigare nämnde Kilian Stobaeus disputerade för Döbelius 1720, och promoverades året efter till medicine doktor i samband med den stora reformationsjubelfesten. Stobaeus kom sedermera själv att bli professor i Lund. En annan är den namnkunnige kemisten och mineralogen Johan Gottschalk Wallerius, som inledde sin bana som medicine adjunkt i Lund 1732. Wallerius försvarade en fysiologisk avhandling under Döbelius 1733, *De caussa chymificationis*, om näringsintaget, lymfa, blodomloppet och magvätskan.⁷⁶ Avhandlingen behandlar även frågan om hur tobak, narkotika, opiat, te, kaffe och sprit påverkar hälsan. Wallerius blev sedermera Sveriges förste professor i kemi i Uppsala 1750.

Nils Retzius, som kom att verka som provinsialläkare i Kristianstad, skrev en av de mer originella dissertationerna under Döbelius, om vampy-

Sarkofag i trä med mumie från Egypten, införskaffad av Carl Fredrik von Höpken och Edvard Carleson i Sakkara 1736. Skänkt till Lunds universitet, för att ingå i Museum Stobaeum. Foto: Historiska museet, Lunds universitet/ Alvin.

rer, *De vampiris, non vampiris, sed producto quodam morbo, incubi nomine dudum noto* (1737), där han utifrån medicinsk utgångspunkt motbevisade deras fysiska existens på rent rationella grunder.⁷⁷ Det handlade om mardrömmar, inbillning och vidskeplighet, som gav psykosomatiska upplevelser av vampyranfall. En annan originell dissertation under Döbelius författades av Johan Leche, en historisk-medicinsk avhandling om den egyptiska mumien, *De mumia Aegyptiaca* (1739).⁷⁸ Avhandlingen berör bland annat den egyptiska mumie som förvärvats av sändebuden Carl Fredrik von Höpken och Edvard Carleson i Sakkara, Egypten, i augusti 1736. Ett längre utdrag ur Höpkens

och Carlesons reseberättelse hade Leche medtagit i avhandlingen, som skildrar hur de kröp i katakomberna i Sakkara: ”Wi woro några timar i detta de dödas rike [...] Gångarna leda ej ända fram, utan rundt omkring som en Labyrinth”.⁷⁹ Mumiekistan anlände till Lund i november 1736.⁸⁰ Kanslern Carl Gyllenborg överlämnade mumien som gåva till universitetet, varvid den införlivades i Stobaeus naturaliesamling, och ännu i dag finns att beskåda på Historiska museet i Lund. Efter en sedvanlig etymologisk utredning av ordet ”mumie”, ger Leche en helhetsbild av balsameringskonsten, men kritiserar också skarpt bruket av mumie som universalmedel. Mumiepulver hade först nyttjats av araberna, för att sedan spridas till ”all världens läkare, angripna av lättrogenhetens smitta”, som blint förkunnade

”mumiens förträffliga egenskaper.”⁸¹ Leche undersöker så några läkemedel med tillsats av mumie och utröner deras påstådda verkan. Effekten av pulvret ska tillskrivas tillsatserna, inte den pulvrerade mumien, som iblandats på grund av vidskepelse och otillräcklig kunskap i medicin. ”Mumien har definitivt ingen verkan, eller kan inte ha annat än mycket liten verkan”, konstaterar han.⁸² Han avslutar med att förbehållslöst slå fast: ”att föreskriva mänskliga lik som läkemedel är såväl förskräckligt som farligt och vanvettigt.”⁸³ Leche, känd för eftervärlden som naturaliesamlare, särskilt av insekter, efterträdde inte Döbelius, vars tjänst han sökte, utan blev i stället professor i medicin i Åbo 1748.

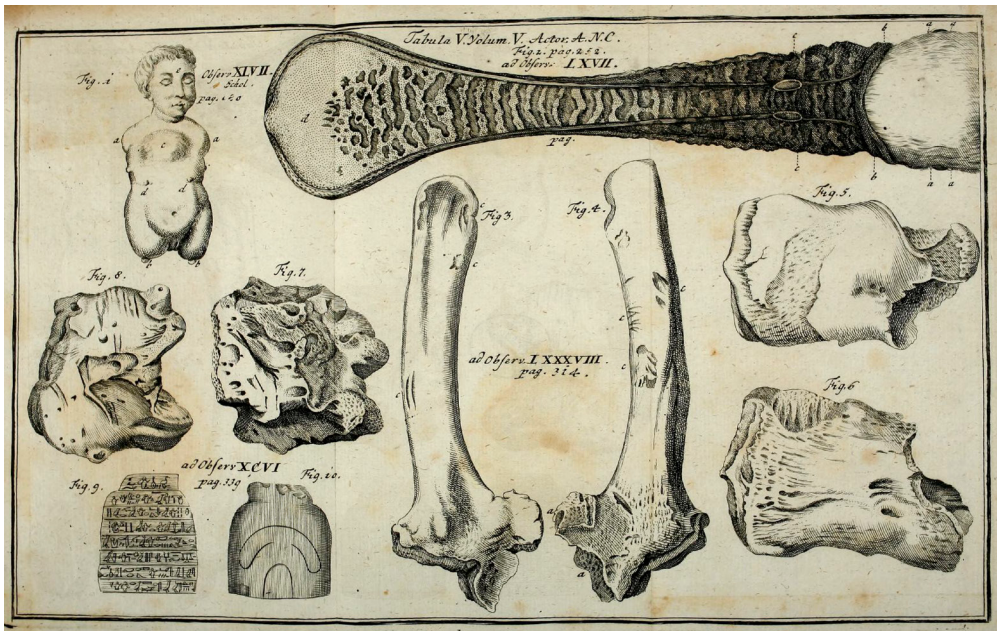
Ingen av dessa nämnda avhandlingar har författats av Döbelius. Han verkar över huvud taget inte lagt ner särskilt mycket energi på att skriva, forska och hålla sig ajour med den senaste forskningen, desto mer gav han sig in med liv och lust i akademiska strider. Ängsligt vakade han över sin prestige och auktoritet och fäktade ivrigt när han misstänkte att andra försökte göra intrång på hans eget, privata undervisningsområde. Det finns många exempel på detta från universitetets protokoll och skrivelser. Hans gräl med sin trätobroder Gustaf Harmens har redan nämnts. Döbelius såg till sitt, hamnade därmed lätt i akademiska gräl, och intrigerade mot sina kollegor, till och med mot sina egna elever.

Under åren 1722–1723 vikarierade Stobaeus för Döbelius, då denne dragit sig tillbaka på grund av sjukdom. När Döbelius åter var i tjänst och universitetet 1724 ville närmare knyta till sig Stobaeus, som visat sig vara en engagerad lärare som dessutom utfört anatomiska dissektioner. Då ingrep Döbelius. Säkerligen kände han konkurrens och yrkesavund mot den unge uppkomlingen. Han satte sig emot att få Stobaeus anställd vid universitet, och hoppades att han i stället skulle lockas av ett erbjudande om att bli stadsläkare i Göteborg.⁸⁴ Stobaeus fick tjänsten i Göteborg, men återvände emellertid till Lund redan året därpå, 1725. Några år senare, 1728, lyckades universitetet fastare knyta Stobaeus till sig, då han utnämndes till extraordinarie professor i naturfilosofi och experimentalfysik. År 1732 fick han en ordinarie professur, i historia, men ville likväl kunna fortsätta undervisa blivande läkare och hålla privata kollegier i medicin utöver sina åliggande som historieprofessor.⁸⁵ Döbelius betraktade detta förstås som intrång på hans eget område, som enkom hörde till medicinprofessorn, och klagade inför konsistoriet. Det föränd-

rade inte saken, och Stobaeus kunde fullfölja sina undervisningsplaner. Som idé- och lärdomshistorikern Gunnar Broberg uttryckt det: Stobaeus ”var enögd men vidsynt, Döbeln var tvåögd och trångsynt.”⁸⁶ Likaså protesterade Döbelius 1735 när hans före detta elev Johan Leche skulle utses till prosektor i anatomi.⁸⁷ Men inte heller honom lyckades Döbelius knuffa ut.

Eftermälet

Våren 1737 gjorde Döbelius en sista resa till sina hemtrakter i Mecklenburg, till Wismar, Rostock och Parchim för att lösa angelägna arvsfrågor, varvid han också besökte sina syskon som ännu var i livet, två systrar och en bror.⁸⁸ När han kom hem till sitt gods Björkholm i Halland fann han sin hustru svårt sjuk. Den 4 augusti 1737 ändades hennes plågor och Döbelius försattes i sorg och saknad. ”Jag har levt i 40 år med henne”, skriver han i ett

Fragment av arm och nackkota (fig. 3–8). Jätteben som hittats nära Falkenberg i Halland 1733. Döbelius, ”De ossibus giganteis, in aggeribus laterariae, prope Falckenbergum in Hallandia repertis”, i *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum* V (1740). Foto: Natural History Museum Library, London/Biodiversity Library.

[illegible]

”Och ehuruwål iag effter handen också trötnas wjd werlden, skall iag dock arbeta, så länge kraffterna bistå.” Döbelius brev till Linné, Lund 14 juni 1740. Foto: Linnean Society, London/Alvin.

brev till en vän, ”och nu när jag är gammal och inte har stabil hälsa har jag tyvärr förlorat min bästa hjälp och tröst.”⁸⁹ Dorothea begravdes i Veddige kyrka den 1 september. Den äktenskapliga ensamheten gick dock snart över. Året därefter, den 3 mars 1738, gifte Döbelius om sig med den 22 år yngre Maria Scheuerle, änka efter en konsistorienotarie i Lund. Deras hem låg på nuvarande Svartbrödragatan i Lund, där också det så kallade Krognoshuset

”Döden löser allt”. Detalj ur Georg Cronbergs begravningsdikt framförd vid Döbelius begravning den 4 februari 1743. Cronberg, *Den 14. Januarii under det namnet Felix betractadt* (1743). Personverser, Lunds universitetsbibliotek. Foto: David Dunér.

vid nuvarande Mårtenstorget ingick i ägorna. Björkholms säteri hade han överlätit till sina barn som fideikommiss.

Bland de sista naturvetenskapliga uppsatser han publicerade handlade en om tre jätteben, ”ossibus giganteis”, som hittats vid en å i Falkenbergstrakten i maj 1733.⁹⁰ Vid sidan av sina medicinska studier bidrog han med några arkeologiska och lokalthistoriska/topografiska upplysningar. Till Vetenskaps societeten i Uppsala skickade han in rön om urholkade klippor i Veddige socken, samt om en gravhög vid vägen mellan Lund och Malmö nära Åkarps mölla.⁹¹ Men de sista åren tröttnade han på världen. I ett brev till Linné, daterat den 14 juni 1740, uttryckte han sin önskan att komma den högtärade doktorn i närmare bekantskap. Med brevet följde Leches avhandling om den egyptiska mumien. De flesta av hans läkarvänner i Stockholm hade nu gått ur tiden. ”Och ehuruwäl iag effter handen också trötnas wjd werlden, skall iag dock arbeta, så länge kraffterna bistå.”⁹²

Mesta av hans tid de sista åren av sitt liv skrev han på en historik över Lunds universitet, *Regiae academiae Lundensis historia*, som utgavs i tre delar 1740–1742.⁹³ Det var den första lundensiska universitetshistoriken, närmare bestämt en kronologisk skildring av universitetets första organisation, där han utnyttjat konsistorieprotokollen och vidfogat biografier över de hittillsvarande kanslerna och prokanslerna, samt samtliga professorer. Läkaren och adelsmannen von Döbeln avled slutligen, 14 dagar innan han skulle lämna sitt rektorsämbete, den 14 januari 1743 i Lund av en förkylning som han ådragit sig i domkyrkan då drottning Ulrika Eleonoras begravnings-

Johan Jacob von Döbeln 1740. Målning av Johan Henrik Scheffel.
Foto: Wikimedia.

dag högtidlighölls. Trots sina bataljer med Döbelius var det Harmens som erbjöd sig att hålla den sedvanliga, hövliga parentationen över "en så berömd man, hvilken i synnerhet uti medicinen visat prov av en ogemen insikt".⁹⁴ Begravningen skedde i Lunds domkyrka den 4 februari 1743, med närvaro av det förnämre borgerskapet, professorer och studenter. Begravningsverser från någon av hans professorskollegor verkar inte ha tryckts, men väl av hans före detta elev, Georg Cronberg – "de Sörjandes Medsörjande Tienare" – som skaldade: "Medelst Denna Mannens död, / Troja har nu mist sin Hector, / CAROLINA mist sin RECTOR, / Är thet icke sorg och nöd?"⁹⁵ Teologen Olof Öhrlin kvad vid begravningen: "Ach! hwem är det, som så qwider, / Ach! hwad hierta, som så swider, / Här hos oss i Lunde stad?"⁹⁶

Döbelius efterlämnade en ansenlig förmögenhet. Men hans vetenskapliga

eftermäle är kluvet. Inga större medicinska upptäckter kan knytas till honom, inga väl tummade medicinska verk har han skrivit. Han fick dock ett par fina utmärkelser, invaldes som ledamot i Kungliga Vetenskaps societeten i Uppsala 1733 och i kejserliga tyska Academia naturae curiosorum i Erfurt 1736, men intressant nog aldrig i Kungliga Vetenskapsakademien i Stockholm som bildats 1739 (och där Linné var en av grundarna). Nog betydde han en hel del för universitetets uppbyggnad efter det nordiska kriget, men inget som blev riktigt bestående förutom den samling böcker som i dag står i universitetsbibliotekets magasin. Det klaraste eftermälet är trots allt det där porlande brunnsvattnet som svalkar en hes föreläsares hals efter ett långt föredrag.

Den elvaårige, blivande publicisten Carl Christoffer Gjörwell, som kom till Lund i oktober 1742 tillsammans med sin informator Henric Hylléen, gjorde denna sammanfattande karakteristik av Döbelius:

god practicus, stor pratare, såg just tyskagtig ut. Han läste en gång i physiologien och talte om, at de som hade höga pannor ägde stort vett, men alt medan han läste, skjöf han efterhand peruquen up, så at han vid lectionens slut fick en dubbelt högre panna, än han hade förut.⁹⁷

Johan Jacob Döbelius bibliografi

Anm. Bibliografin bygger bland annat på förteckningen över Döbelius verk i Ernst von Döbelns artikel i *Svenskt biografiskt lexikon* 11 (1945); med kompletterande uppgifter i Lidén, *Catalogus disputationum* (1779); Sacklén, *Sveriges läkarehistoria* (1822); Sjöbeck, *Program utgifna vid Lunds universitet* (1915); samt Jügelt 2015. Bibliografin är den mest fullständiga hitintills, men är för den skull knappast komplett, särskilt vad gäller brev och skrivelser. Ytterligare handskriftsmaterial torde kunna återfinnas i bland annat Lunds universitetsarkiv, Björkholmsarkivet på Uppsala universitetsbibliotek och Collegium medicum arkiv på Riksarkivet, Stockholm.

*Handskrifter***1676**

Album amicorum, Rostock 7/3 1676, 1 fol., Waller Ms se-00649, Uppsala universitetsbibliotek (i Alvin förtecknas den under Johan Jacob d.y., men mer sannolik är proveniensen Johan Jacob d.ä.).

1710

Nötiger Unterricht derer kranckheiten menschlichen Leibes sowohl innerlich alß eußerlich zusammengestellt, 597 s., Wissenschaftliche Sammlung Bibliothek, Medical Humanities Institut für Geschichte der Medizin und Ethik in der Medizin, Charité Universitätsmedizin, Berlin.

1712

De laudibus justitiae, tal hållet i Landskrona 20/12 1712, Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek (se E. von Döbeln 1921, 400).

De luti encomio, tal utarbetat i Landskrona (1712?), Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek (se E. von Döbeln 1921, 400).

1716

Momenta palmaria quae octo lectionibus publicis ad re metallica in Academia Gothorum Carolina: Johannes Jacobus Döbelius mense Februario A.D. 1716 proposuit, qua fieri potuit diligentia percepta et adnotata á Kilian Stobaeo, Lunds universitetsbiblioteks arkiv.

1727

En liten självbiografi intill år 1727, Uppsala universitetsbibliotek, X 241.

1730

Hus-Fred, det är kort föreställning utur den h. skrift, för hwad skiäl och orsaker skull christelige eckta personer skola bewekas att stiffta, främja och vedmachthålla fred och enhet uti deras eckenskap och hushåldning, Döbelius översättning, utifrån den danska översättningen från 1575, av Paul Rebhuns verk, Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek (se E. von Döbeln 1921, 400).

1733

De saxorum cavitatibus occasione catini cujusdam in rupe excisi in Hallandia
Paroecia Wedige, koncept i Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek.

1734

Descriptio tumuli cujusdam sepulcralis. Ad mediam fere viam, qva Lundis itur
Malmogiam, prope molam ventosam, Åkarpmölla, koncept i Björkholmsar-
 kivet, Uppsala universitetsbibliotek; även som manuskript i Ihreska hand-
 skriftssamlingen, Uppsala universitetsbibliotek.

Qvercus procerae rara conformatio, koncept i Björkholmsarkivet, Uppsala
 universitetsbibliotek; även som manuskript i Ihreska handskriftssamlingen,
 Uppsala universitetsbibliotek.

Scaturigo in fago, koncept i Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek.

1736

Descriptio et delineatio cordis in latere porcelli dextro siti, koncept i Björk-
 holmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek (tryckt i *Acta physico-medica*
Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum 1737).

1738

De ossibus quibusdam giganteis in aggeribus laterariae, prope Falckebergum
reptis, koncept i Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek; manu-
 skript i "Bref till Vet. Societ. 1728–1829", även som manuskript i Kungl.
 Vetenskapssocietetens i Uppsala arkiv, Uppsala universitetsbibliotek (tryckt
 i *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae*
curiosorum 1740).

Brev och skrivelser

1694

Döbelius till dekan Bernhard Barnstorff, Rostock 6/10 1694 (se Jügel 2015, 18).

1699

Döbelius till Otto Sperling d.y., Malmö 18/1 1699, Waller Ms se-00650,
 Uppsala universitetsbibliotek.

1710

Döbelius till generalguvernören över Skåne Carl Gustaf Skytte, 1710, Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek (se E. von Döbeln 1921, 400).

1712

Döbelius till generalkrigskommissarien Petter Malmberg, Dalby kloster 10/8 1712, Uppsala universitetsbibliotek, F 104.

1719

[Officiellt dokument], underskrift av Döbelius och Hans Roslin, Lund 28/5 1719, Waller Ms se-00652, Uppsala universitetsbibliotek.

1729

[Officiellt dokument], underskrift av Döbelius m.fl., Lund 31/10 1729, Waller Ms se-02541, Uppsala universitetsbibliotek.

1730

Döbelius till Collegium medicum, Lund 26/1 1730, Riksarkivet, Stockholm.

1734

Smärre meddelanden till Kungl. Vetenskaps societeten i Uppsala, Ihre 7, Uppsala universitetsbibliotek.

1736

Döbelius till preses för Academia naturae curiosorum, Lund 6/11 1736 (se Jügelt 2015, 36).

1737

Döbelius till stadsrådet i Wismar, Wismar 14/5 1737 (se Jügelt 2015, 38).

Döbelius till J. H. Schultze, Rostock 25/5 1737 (se Jügelt 2015, 38).

Döbelius till stadsrådet i Rostock, Rostock 2/6 1737 (se Jügelt 2015, 38).

Döbelius till Johannes Palthen, Björkholm [augusti] 1737 (se Jügelt 2015, 39).

1738

Döbelius till Vetenskapssocieteten i Uppsala, Lund 29/5 1738. Kungl. Vetenskapssocietetens i Uppsala arkiv, Uppsala universitetsbibliotek.

1739

[Officiellt dokument], underskrift av Döbelius m.fl., Lund 30/8 1739, Waller Ms se-00767, Uppsala universitetsbibliotek.

1740

Döbelius till Carl von Linné, Lund 14/6 1740, Linnean Society, London, III, 301–302.

”Medicinska fakulteten i Lund Wälmente förslag huruledes de fattiga siuka i städerne och på landet (i brist af ett siukhus) med ringa bekåstnad hielpes kunna – jämwäl medicinae studiosi wid Kongl. Academien til praxin anföras”, undertecknad von Döbeln och Gustaf Harmens 20/12 1740, Lunds universitetsarkiv.

Tryckta skrifter

1690

”Tempore dum messis cur vi moderator aratri...” (gratulationsdikt), i Johann Gerdes (pres.), *Marasmodicam corporis conditionem, vulgò Schwind-Sucht, dictam, sub Phthoës denominatione*, diss., resp. Heinrich Anhalt, Weppling, Rostock.

1694

Disputatione inaugurali valvularum vasorum lacteorum lymphaticorum, sangviferorum dilucidationem, diss., pres. Johann Ernst Schaper, 8 s., Weppling, Rostock.

1698

”Observatio anatomica de glire hermaphroditico, cum annexa disquisitione, an homo ex se in se ipso concipere & parere valeat?”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Böckmann, Lübeck, s. 238–244.

Penis, glandem cancro, ac feliciter disecti historia; cum annexa disquisitione: num, qvi integris instructus est testiculis, pene vero vel natura brevior vel casu abbreviato, ad proliferationem aptus esse possit?, Melchior, Leipzig, 5 bl., [1], 27 s., 1 pl.

1699

”De porcellis binis monstrosis”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 300 (tab. X, fig. 1–2).

”Inscriptio latina, indicans anatomiam militis ob delicta globulis confossi”, *Programma quo anatomiam militis ob delicta globulis confossi, die XII januarij an. 1699 Malmogiae Scanorum inchoandam*, 4 s., Lund.

”Meletema de fluore albo gravidarum & virginum, occasione fluoris trimestrem infestantis”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 207–208.

”Observatio de foetu extra uterum in abdomine reperto”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 74–78.

”Observatio physica de salis gemmae gravitate in- & extra fodinas”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 72–74.

Sic. L. B. neces & fata... (program, angående dissektionen i Malmö), 4 s., Lund.

”Visus proxime ante mortem septuagenario rediens, observatio”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 363–364.

Warhaffter Bericht vom Geburts-Gliede, welches vom fressenden Krebs inficirt, aber glücklich geschnitten worden; Nebst beygefügter Erörtherung: Ob der, welcher zwar seine vollkommene Testiculos, von Natur aber nur eine kurtze, oder durch einen sonderbahren Zufall abgekürtzte Rute hat, zum Kinder zeugen tüchtig sey? (ty. övers. av *Penis, glandem cancrosi*), 40 s., 1 pl., Melchior, Leipzig.

1700

Carmen heroicum 80 versibus conscriptum, trophaeum posuit victricibus armis glor. mem. regis Caroli XII Narvam 10 hebdomades obsessam, divino auxilio liberantis, u.o. (sannolikt avses *Trophaeum, victricibus armis*, nedan.)

Liber de erroribus vulgi circa medicinam & medicos. D.i. die vertheidigte Artzney-Kunst, und der vertheidigte Artzt, wider die heutige Unart und Verächter derselben, 82 s., Haberegger, Lund.

”Observatio de musico surdastro, manè praeprimis leves sonos, nullos vero clamores aut tumultus, percipiente”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 108–110.

”Observatio de virgine aphona, inflicto median vulnuscule curata”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Wiedemeyer, Lübeck, s. 110–111.

*Trophaeum, victricibus armis ... regis Caroli duodecimi heoris magni ... val-
lisque multiplicibus circumvallatos, d. XX. Novemb. an. MDCC. generose,
glorioseque caedentis, fugantis, captantis sacrum!*, 4 s., u.o.

1702

"De aqua salsa, tutissimo pro infantibus emetico, observatio", *Nova literaria
Maris Balthici & Septentrionis*, Böckmann, Lübeck, s. 199–201.

"De mensibus praecocibus disquisitio, occasione sangvinis per genitalia
fluxus in puella duorum & dimidii annorum", *Nova literaria Maris Balthici
& Septentrionis*, Böckmann, Lübeck, s. 46–47.

"De quartana urinae; haustu curata observatio", *Nova literaria Maris Balthici
& Septentrionis*, Böckmann, Lübeck, s. 368–370.

1704

"Observatio de quartana urinae haustu curata", *Nova literaria Maris Balthici
& Septentrionis*, Reumann, Lübeck & Hamburg, s. 341–343.

"Observatio de usu sacchari interno ad expurgendam pituitam, occasione
catharsis in hydropica, ex assumptis globulis saccharatis", *Nova literaria
Maris Balthici & Septentrionis*, Reumann, Lübeck & Hamburg, s. 141–142.

1706

"Observatio de calcario Malmogiensi", *Nova literaria Maris Balthici & Sep-
tentrionis*, Reumann, Lübeck & Hamburg, s. 218.

1707

Argumentum relationis doct. Döbelii de acidulis Scanicis, 4 s., u.o.

1708

*Beskrifning om Ramlösa hälso- och surbruns upfinnande, dess belägenhet,
natur, wärckan och rätta bruk*, 24 s., u.o.

*Extract uthaf doctoris Döbelii relation om wid Wästra Ramlösa befindtliga
suurbrun, en half mijl från Helsingborg. Åhr 1707*, 4 s., u.o.

1710

"De scanica puella asitia morbo laborante, ejusdemque morbi causis", i

Quamvis dulcissimam... (program, inbjudning till Döbelius professorsinstallation 25/9), Lund.

1711

Dissertatio physica de fontium origine, diss., resp. & förf. Petrus Roselius, 22/2 1711, [4] 23 [1] s., Haberegger, Lund.

Exercitatio physico-medica de vita absque cibo & potu qua casum oppido rarum ejusque certitudinem, diss., resp. Petrus Ulmgrehn, 31/5 1711, [2] 26 [4] s., Haberegger, Lund.

Tree inwärtas och ett uthwärt[e]s pest-medel, ibland många läkedomar uth-walde och... til allmänna bästa genom trycket til deras bruk beskrefne af Joh. Jacob Döbelius, 8 s., Haberegger, Lund.

1713

Memorial, angående ett collegium, hwaruti 40 studenter skola åthniuta underhåld på credit: uti Lund på Caroli dag 1713 publ. af Joh. Jacob Döbelio, 4 s., Haberegger, Lund.

1714

Inquisitio judicialis super Estherae Norre Obyensis morbo, ob diuturnam inedia aliaq; symptomata notabili, habita a... Svenone Hallenberg & in latinum sermonem translata a Joh. Jacobo Döbelio, 48 s., Haberegger, Lund.

1715

Discursus academicus de Estherae Norre-Obyensis angelo, Stella, templo albo & deliquiis. Occasione quaestionis: an Estherae inedia decennis ad morbos ab incantatione, vel ad miracula, vel ad res praeternaturales referri debeat, conscriptus, 28 s., Haberegger, Lund.

Historia inediae diuturnae Estherae Norre-Obyensis, Scanicae, conscripta a Joh: Jacobo Döbelio, 40 s., Haberegger, Lund.

1717

Disputatio physiologica de fame naturali, diss., resp. Kilian Stobaeus 7/12 1717, [8], 44, [4] s., Haberegger, Lund.

Gloriosissimi Regis... (program, inbjudning till firandet av Karl XII:s födel-

sedag 14/6), Haberegger, Lund.

Quemodmodum quaevis spatiola... (program, inbjudning till Arvid Mollers professorsinstallation 1/9), 4 s., Haberegger, Lund.

1718

Rectoratus Academiae... (program, inbjudning till rektorsombyte 26/1), 4 s., Haberegger, Lund.

1720

Disputatio inauguralis medica de fame laesa, diss., resp. Kilian Stobaeus, 14/5 1720, [6], 10 s., Haberegger, Lund.

1721

Conclusiones diaeteticae, quibus nonnulla momenta circa appetitum, necnon cibum & potum horumq. digestionem notantur, diss., resp. Georg Cronberg, 4/11 1721, 4 s., Haberegger, Lund.

Qvemadmodum odiosa... (program, inbjudning till Kilian Stobaeus doktorspromotion 19/3), 4 s., Haberegger, Lund.

Theses physico-medicae, quibus nonnulli errores circa infantum & puerorum curam av educationem notantur, diss., resp. Rudolph Hummel, 22/4 1721, 4 s., Haberegger, Lund.

1724

Vollständiger historischer Bericht von einem Schwedischen Frauenzim[m]er, Namens Esther Johannen, gebürtig von Norre Oby, und ihrem langweiligen Zehnjährign Fasten..., övers., 160 s., Johann Christian Hendel, Halle.

1725

Doctrina de temperamentis emendata, et de sangvinis statu naturali et imprimis corporis humani principio vitali, diss., resp. Gilius Hagman, 28/4 1725, [4] 14 [2] s., Haberegger, Lund.

1727

Disputatio medico-chirurgica de cataractae natura & cura, diss., resp. Knut Wigelius, 25/2 1727, [2], 16, [4] s., Lund.

1729

Ægyptiorum Hermeti... (program, inbjudning till Henric Benzeliuss professorsinstallation 16/2), 4 s., Lund.

Cum in priori rectoratu... (program, inbjudning till Carl Schulténs professorsinstallation 12/2), 4 s., Lund.

Professionum novarum... (program, inbjudning till Kilian Stobaeus professorsinstallation 23/2), Lund.

1730

Quamvis hae pagellae... (program, inbjudning till rektorsombyte, med orationen "Artis medicae principia" 26/1), 8 s., Decreaux, Lund.

Sangvificationem sine novo chylo perennantem in inedia diuturna, diss., resp. Daniel Fredrik Kehler, 12/12 1730, [4], 16, [4] s., Decreaux, Lund.

1733

Disputatio physiologica de caussa chymificationis, diss., resp. Johan Gottschalk Wallerius, 24/11 1733, [1], 9 s., Decreaux, Lund.

1735

Disputatio inauguralis, de abusu adstringentium in haemorrhagiis, diss., resp. Johan Fiellström, 22/5 1735, 10 s., Decreaux, Lund.

Disputatio inauguralis, qua demonstratur scorbutum Svecis non esse endemium, diss., resp. Johan Gottschalk Wallerius, 23/6 1735, [2], 16 s., Decreaux, Lund.

Facultas medica... (program, inbjudning till Johan Fiellströms doktorspromotion; promotorn von Döbeln höll orationen "De combinanda praxi medica cum chirurgica" 24/5), 4 s., Decreaux, Lund.

1736

"De apparatu anatomico" (oration), i Gabriel Falkenberg, *Nihil unquam...* (program, inbjudning till invigningen av den anatomiska teatern 25/5), Lund.

Eucharisticum, quo munificentiam serenissimae ac augustissimae Svecorum Gothorum Vandalorumq; reginae Ulricae Eleonorae ... ob exstructum regis sumtibus amphitheatrum anatomicum (program, tacksägelse till Ulrika Eleonora, samt inbjudning till de första anatomiska demonstrationerna 25/5), 4 s., Decreaux, Lund.

1737

Demonstratio inauguralis de vampiris, non vampiris, sed producto quodam morbo, incubi nomine dudum noto, diss., resp. Nils Retzius, 16/12 1737, [2], 25 [1] s., Decreaux, Lund.

”Descriptio cordis in latere dextro siti”, i *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum exhibentia ephemerides sive observationes historias et experimenta a celeberrimis Germaniae et exterarum regionum viris habita & communicata, singulari studio collecta* IV, Endter & Engelbrecht, Nürnberg, s. 505–507 (tab. VIII, fig. 4).

1738

Spem esse vigilantium... (program, inbjudning Nils Retzius doktorspromotion; oration av promotorn ”De alterationibus & mutationibus corporis humani notabilioribus” 18/3), 4 s., Decreaux, Lund.

1739

Disputatio historico-medica de mumia Aegyptiaca, diss., resp. Johan Leche, 1/12 1739, [6], 40 [2] s., Decreaux, Lund.

1740

”De ossibus giganteis, in aggeribus laterariae, prope Falckenbergum in Hal-landia repertis”, *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum exhibentia ephemerides sive observationes historias et experimenta a celeberrimis Germaniae et exterarum regionum viris habita & communicata, singulari studio collecta* V, Endter & Engelbrecht, Nürnberg, s. 314–317 (tab. V, fig. 3–8).

”Dubitatio de pericranii origine & continuatione cum matre dura, ex observatione anatomica, qua dicta mater a calvariae suturis & superficie interna omnino separata fuit deprehensa”, *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum exhibentia ephemerides sive observationes historias et experimenta a celeberrimis Germaniae et exterarum regionum viris habita & communicata, singulari studio collecta* V, Endter & Engelbrecht, Nürnberg, s. 514–517.

Regiae academiae Lundensis historia a prima ejus aetate ad finem anni MDC-CXXXVIII, 80 s., Decreaux, Lund.

1741

Compendium physiologiae anatomicis demonstrationibus illustratae, diss., resp. Cornelius Hegardt, 12/12 1741, [6] 30 s., Decreaux, Lund.

Historiae academiae Lundensis continuatio in conspectu academiae cancellariorum curatorum, pro-cancellariorum, rectorum magnificorum [!], illustrium & pro-rectorum a prima ejus aetate ad finem anni 1738, 146 s., Decreaux, Lund.

1742

Abitus a nobis... (program, inbjudning till Johan Engeströms professorsinstallation 11/6), 4 s., Lund.

Historiae academiae Lundensis continuatio, in conspectu professorum ab academiae inauguratione ad finem mensis septembris anni MDCCXLII, 330 s., Decreaux, Lund.

Ne mireris... (program, inbjudning till Gustaf Ernst von Bildsteins och Sven Munthes parentationer över Olof Nordensträhle 27/10), 4 s., Decreaux, Lund.

Quemadmodum mors... (program, inbjudning till Gustaf Harmens och Johan Corylanders parentationer över Kilian Stobaeus 21/4), 6 s., Lund.

Quemadmodum vita nostra... (program, inbjudning till Ambrosius Westrings professorsinstallation 28/4), 4 s., Lund.

Quod linguam Hebraeam... (program, inbjudning till Petrus Filenius professorsinstallation 15/12), 4 s., Lund.

Quorsum & quamdiu... (program, inbjudning till sorgefesten över drottning Ulrika Eleonora 27/11), 6 s., Lund.

Tackord

Tack till arkivarie Fredrik Tersmeden, fil. dr h. c., och doc. Per Stobaeus för hjälp med att spåra vissa källor vid Lunds universitetsarkiv respektive Lunds universitetsbibliotek. Tack också till prof. dr Nils Hansson, Düsseldorf, som tillsammans med mig arrangerade jubileumssymposiet ”Johan Jacob Döbelius 350 år. Medicinare, professor, brunnsläkare” på Forum Medicum i Lund den 25 mars 2024. Denna text har skrivits inom projektet ”The diseases of the human body: an unknown manuscript by Döbelius” (2023–2024) finansierat av Gyllenstiernska Krapperupsstiftelsen 2022.

Noter

- 1 Döbelius självbiografi finns i Döbelius, *Historiae academiae Lundensis continuatio, in conspectu professorum ab academiae inauguratione ad finem mensis septembris anni MDCCXLII*, Lund 1742, 29; se även Gustaf Johan Sommelius, *Lexicon eruditorum Scanensium. Lexici eruditorum Scanensium, academicis, quae in unum collectae sunt, disputationibus editi, volumen secundum*, Lund 1793; Johan Fredric Sacklén, *Sveriges läkarehistoria ifrån konung Gustaf den I:s till närvarande tid. Första afdelningen*, Nyköping 1822, 626–630; Ernst von Döbeln t. Bengt Hildebrand, ”Johan Jacob Döbeln, von”, i *Svenskt biografiskt lexikon* 11, Stockholm 1945, 728; Elis Essen-Möller, *Bidrag till Lunds medicinska fakultets historia*, Lunds universitets årsskrift NF 1:44:4, Lund 1947, 30–47; Karl-Heinz Jügelt, *Johan Jakob von Döbeln – ein schwedischer Adliger aus Rostock – und die Begründung der Bibliotheca Döbeliana Lundensis 1718*, Norderstedt 2015; David Dunér, ”Döbelius i Lund”, *Alla tiders Lund*, 2024:2, 12–14.
- 2 Döbelius, ”Tempore dum messis cur vi moderator aratri...”, i Johann Gerdes (pres.), *Marasmodicam corporis conditionem, vulgò Schwind-Sucht, dictam, sub Phthoës denominatione*, resp. Heinrich Anhalt, Rostock 1690; Jügelt 2015, 14.
- 3 Döbelius (resp. & förf.), *Disputatione inaugurali valvularum vasorum lacteorum lymphaticorum, sangviferorum dilucidationem*, pres. Johann Ernst Schaper, Rostock 1694.
- 4 Döbelius, ”Observatio physica de salis gemmae gravitate in- & extra fodinas”, *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis* 1699, 72–74.
- 5 Cit. i Fritz Stenström, *Läkekonstens och hälsovårdens företrädare i Göteborg under 1600- och 1700-talen jämte historik över stadens medicinalverk och sundhetsväsen*, Göteborg 1929, 40.
- 6 Andreas Riddermarck, *Programmati hisce aduexo...* (program, inbjudning till Döbelius anatomiska dissektion i Malmö 8/1), Lund 1699; övers. i Telemak Fredbärj, ”De offentliga anatomierna i Sverige under 1600- och 1700-talen”, *Medicinshistorisk årsbok* 1958, 18; se även Döbelius, *Sic. L. B. neces & fata...* (program, angående dissektionen i Malmö), Lund 1699; Carl M. Fürst, ”Anatomisk dissektion förrättad af Johan Jacob Döbelius i Malmö 1699”, *Hygiea. Medicinsk och farmaceutisk månadsskrift* LXX:1, Stockholm 1908, 471–473; David Dunér, *Tankemaskinen. Polhems huvudvärk och andra studier i tänkandets historia*, Nora 2012, 249.
- 7 Verket var, enligt egen uppgift, en översättning till tyska av hans ”Historie”. Döbelius, *Liber de erroribus vulgi circa medicinam & medicos. D.i. die vertheidigte Artzney-Kunst, und der vertheidigte Artzt, wider die heutige Unart und Verächter derselben*, Lund 1700.
- 8 Sven T. Kjellberg, *Ull och ylle. Bidrag till den svenska yllemanufakturens historia*, Lund 1943, 657–662.

- 9 Cit. i Otto Gröné, "Kronobarnhuset i Malmö", *Malmö fornminnesförening. Årsskrift* 1957, 94.
- 10 E. von Döbeln 1945.
- 11 Björn Dal, *Bibliotheca Döbeliana*, Universitetsbibliotekets utställningskatalog 49, Lund 2007, https://www.ub.lu.se/en/sites/ub.lu.se/en/files/2007_dobelianabiblioteket.pdf (hämtad 2024-08-31).
- 12 [N. Lundblad], *Ramlösa hälsobrunn 1707–1907. Strödda anteckningar ur brunnens historia*, Stockholm 1907; Alf Åberg, *Ramlösa. En hälsobrunns historia under 250 år*, Ramlösa 1957; Karl-Heinz Jügelt, "Der Entdecker der Heilquelle von Ramlösa in Schweden. Johan Jacob von Döbeln aus Rostock", *Mecklenburger im Ausland. Historische Skizzen zum Leben und Wirken von Mecklenburgern in ihrer Heimat und in der Ferne*, red. Martin Guntau, Bremen 2001, 43–48; Elisabeth Mansén, *Ett paradis på jorden. Om den svenska kurortskulturen 1680–1880*, Stockholm 2001, 84, 86, 204–207.
- 13 Döbelius, *Beskrifning om Ramlösa hälso- och surbruns uppfinnande, dess belägenhet, natur, värkan och rätta bruk*, u.o. 1708; Döbelius, *Extract uthaf doctoris Döbelii relation om wid Wästra Ramlösa befindtliga suurbrun, en half mijl från Helsingborg. Åhr 1707*, u.o. 1708; Pontus Sjöbeck, "En hittills okänd upplaga af Döbelius' Beskrifning om Ramlösa", *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen* 1918, 239–245.
- 14 Döbelius, *Argumentum relationis doct. Döbelii de acidulis Scanicis*, u.o. 1707, [2]; övers. av Magnus Krook, med inledning av Elisabeth Mansén, under utg. i *Svenska Linnésällskapets årsskrift* 2024.
- 15 Se handlingar från Stobaeus tid som brunnsläkare, "Handlingar om Ramlösa brunn 1728–1740", i "Handlingar hörande till fru arkiaterskan Florentina Stobaeus, f. Schubert, stärbhus", Kansliets arkiv 1666–1930/31, serie F 14, Lunds universitetsarkiv. Tack till arkivarie Fredrik Tersmeden som gjorde mig uppmärksam på detta material.
- 16 Essen-Möller 1947, 30–31.
- 17 Om Lunds universitets internationella, särskilt tyska, förbindelser, se David Dunér, "Världen. Färdvägar i tanken och geografi", i *Beredd till bådadera. Lunds universitet och omvärlden*, red. Gunnar Broberg & David Dunér, Lund 2017, 75; David Dunér, "Gränslösa läkare. Medicinska fakultetens tvärvetenskapliga och internationella kontakter", i *Medicinska fakulteten – några historiska nedslag*, red. Jonatan Wistrand, Nils Hansson & Peter M. Nilsson, Lund 2017, 27–52; se även Heinz Goerke, *Die deutsch-schwedischen Beziehungen in der Medizin des achtzehnten Jahrhunderts*, Köpenhamn 1958; om Medicinska fakultetens historia, se Håkan Westling, *Medicinska fakulteten vid Lunds universitet 1668–2003*, Lund 2003, 17–18.
- 18 *Quamvis dulcissimam...* (program, inbjudning till Döbelius professorsinstallation 25/9), Lund 1710.
- 19 Bodil E. B. Persson, "Pest och pestbekämpning i Skåne under tidigt 1700-tal",

- Farsoter. Sydsvenska medicinhistoriska sällskapets årsskrift* 2007, 31–52.
- 20 Johan Tomsson, *Oförgripeliget förslag huru den nu mycket giängse og gruwelige far-soten må genom Guds nåd, märkeligen hemmas*, Lund 1711; utgiven i *Farsoter. Sydsvenska medicinhistoriska sällskapets årsskrift* 2007, 13–30; Bodil E. B. Persson, ”Kommentarer till Johan Tomssons skrift”, *Farsoter. Sydsvenska medicinhistoriska sällskapets årsskrift* 2007, 11–12.
 - 21 Döbelius, *Tree inwärtens och ett uthwärt[e]s pest-medel, ibland många läkedomar uth-walde och... til allmänna bästa genom trycket til deras bruk beskrefne af Joh. Jacob Döbelius*, Lund 1711; Hans Ersgård, ”Pesten i Malmö 1712”, *Malmö fornminnesförening. Årsskrift* 1973, 28–30.
 - 22 Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol. A 1:13 (Consistorii majoris renoverade protokoll 1708–1711), Lunds universitetsarkiv; Krister Gierow, ”J. J. von Döbelns ’Collegium studiosorum’ och ’Bibliotheca Döbeliana’”, *Sydsvenska medicinhistoriska sällskapets årsskrift* 1974, 10; Karl Petrén, ”Strödda anteckningar om sjukvårdsinrättningarnas i Lund historia”, särtryck ur *Minnesskrift utgiven med anledning av universitets-apoteket Svanens i Lund 300-årsjubileum*, Lund 1927, 122, 127; Arvid Leide, *Munckska tomten. Professorsgården som blev lasarett*, Lund 1965, 49–51.
 - 23 Dal 2007; Persson 2007, 42; jfr Bertil Lindqvist, *Dalby Söderskog. En skånsk lövskog i forntid och nutid*, Uppsala 1938, 41, 44.
 - 24 Fredrik Tersmeden, ”’Ett Collegium, hwaruti Fyratijo Studenter [...] några åhr på Credit skola bekomma Underhåld’. Om ett framsynt initiativ av en 350-årsjubilerande medicinprofessor”, i *Professorsinstallation den 18 oktober 2024*, Lund [under utg.].
 - 25 Cit. i Gierow 1974, 13.
 - 26 Gustaf Edvard Klemming & Johan Gabriel Nordin, *Svensk boktryckeri-historia 1483–1883*, Stockholm 1883, 274.
 - 27 Förvärvskatalogen från 1718 (A I f, nr 1), Inventeringsprotokoll (D I), samt en handskriven katalog över Bibliotheca Döbeliana (A III b 15), i Lunds universitetsbiblioteks arkiv; Förteckning över böckerna i Bibliotheca Döbeliana: https://lubcat.lub.lu.se/cgi-bin/koha/opac-search.pl?idx=callnum%2Cphr&q=bd&limit=branch%3A10&weight_search=1 (hämtad 2024-09-01); se även Eva Gerle, *Lunds universitetsbiblioteks historia fram till år 1968*, Lund 1984; Dal 2007; Jügelt 2015, 46–74.
 - 28 Döbelius, *Carmen heroicum 80 versibus conscriptum, trophaeum posuit victricibus armis glor. mem. regis Caroli XII Narvam 10 hebdomades obsessam, divino auxilio liberantis*, u.o. 1700; Döbelius, *Trophaeum, victricibus armis ... regis Caroli duodecimi heoris magni ... vallisque multiplicibus circumvallatos, d. XX. Novemb. an. MDCC. genere, glorioseque caedentis, fugantis, captantis sacrum!*, u.o. 1700.
 - 29 ”Objecta movent sensus, non tam ratione quantitatis, quam qualitatis”, övers. förf. Döbelius, *Regiae academiae Lundensis historia a prima ejus aetate ad finem anni*

- MDCCLXXXVIII, Lund 1740, 40; Döbelius, *Historiae academiae Lundensis continuatio*, III, 1742, 42; Sacklén 1822, 628; se även Bengt Liljegren, *Karl XII i Lund. När Sverige styrdes från Skåne*, Lund 1999, 17.
- 30 Björkholmsarkivet, von Döbelns samling, Acc9999, Uppsala universitetsbibliotek; Ernst von Döbeln, "Björkholms-samlingen i Uppsala universitetsbibliotek. Några ord om von Döbelnska släktarkivet", i *Uppsala universitetsbiblioteks minnesskrift 1621–1921. Med bidrag av bibliotekets forna och nuvarande tjänstemän*, Uppsala 1921, 398–406; Waldemar von Sydow & Sten Björkman (red.), *Svenska gods och gårdar. Halland*, Uddevalla 1939, 378.
- 31 "Vivat amor Phœbi von Döbeln! plaudite Cives!", övers. förf. Erasmus Trägård, *Afflictae Carolidis in luco torniadum hoc tempore maxime illustri, reddito demum atq; praesente augustissimo patre & rege suo, jam plane restitutae curam ... dn. Johanni Jacobo von Döbeln*, Lund 1717; se även Andreas E. Wiessel, *In sollemnem Carolin. dici festivitatem, cum experientissimus medicinae doctor & professor dn. Johan Jacob Döbelius, consulares fasces susciperet*, Lund 1717.
- 32 Gösta Johannesson, *Lunds universitets historia II. 1710–1789*, Lund 1982, 395; Martin Weibull, *Lunds universitets historia 1668–1868. Första delen*, Lund 1868, 208–209.
- 33 Program finns förtecknade i Pontus Sjöbeck, *Program utgifna vid Lunds universitet 1667–1867*, Lund & Leipzig 1915, 21–50.
- 34 Johannesson 1982, 92–93.
- 35 Döbelius, "Observatio anatomica de glire hermaphroditico, cum annexa disquisitione, an homo ex se in se ipso concipere & parere valeat?", *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Lübeck 1698, 238–244; "Observatio de foetu extra uterum in abdomine reperto", *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Lübeck 1699, 74–78; "De porcellis binis monstrosis", *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Lübeck 1699, 300; "Observatio de musico surdastro, manè praeprimis leves sonos, nullos vero clamores aut tumultus, percipiente", *Nova literaria Maris Balthici & Septentrionis*, Lübeck 1700, 108–110.
- 36 Döbelius, *Penis, glandem cancro, ac feliciter disecti historia; cum annexa disquisitione: num, qvi integris instructus est testiculis, pene vero vel natura brevior vel casu abbreviato, ad proliferationem aptus esse possit?*, Leipzig 1698.
- 37 Döbelius, *Nötiger Unterricht derer kranckheiten menschlichen Leibes sowohl innerlich alß eußerlich zusammengestellt*, Institut für Geschichte der Medizin und Ethik in der Medizin, Charité Universitätsmedizin, Berlin. Återupptäckten gjordes av Kay Peter Jankrift 2022; se Marie-Isabelle Schwarzburger & Nils Hansson, "Nötiger Unterricht derer kranckheiten menschlichen Leibes sowohl innerlich alß eußerlich zusammengestellt. Ein Lehrbuch von Johann Jacob Döbelius (1674–1743)", *Medizinhistorisches Journal* 59:4 (2024), under utg.
- 38 Schwarzburger & Hansson 2024.

- 39 David Dunér, "Tio år utan mat och dryck", *Folkets historia. Årsbok 2006–2008* [2009], 115–123.
- 40 Döbelius, *Inquisitio judicialis super Estherae Norre Obyensis morbo, ob diuturnam inedia[m] aliaq; symptomata notabili, habita a... Svenone Hallenberg & in latinum sermonem translata a Joh. Jacobo Döbelio*, Lund 1714; Döbelius, *Historia inediae diuturnae Estherae Norre-Obyensis, Scanicae, conscripta a Joh: Jacobo Döbelio*, Lund 1715; Döbelius, *Vollständiger historischer Bericht von einem Schwedischen Frauenzim[m]er, Namens Esther Johannen, gebürtig von Norre Oby, und ihrem langweiligen Zehnjährigen Fasten...*, Halle 1724.
- 41 Döbelius (pres.), *Exercitatio physico-medica de vita absque cibo & potu quacumque oppido rarum ejusque certitudinem*, resp. Petrus Ulmgrehn, Lund 1711; Om Ester Jönsdotter efter Erik Roland, *Sanfärdig berättelse, huru en ung piga i Skåne, Ester Jöns datter, benämd, uti Närre Åby, i Södra Åbys socken, tre mihl ifrån Malmö, hafwer nu på siunde åhret lefwat utan den aldraringaste mat eller dryck*, Lund 1710.
- 42 Döbelius, *Discursus academicus de Estherae Norre-Obyensis angelo, Stella, templo albo & deliquiis. Occasione quaestionis: an Estherae inedia decennis ad morbos ab incantatione, vel ad miracula, vel ad res praeternaturales referri debeat, conscriptus*, Lund 1715.
- 43 Döbelius (pres.), *Disputatio inauguralis medica de fame laesa*, resp. Kilian Stobaeus, Lund 1720.
- 44 Se även Döbelius (pres.), *Disputatio physiologica de fame naturali*, resp. Kilian Stobaeus, Lund 1717; Jan Larsson, *Ars chirurgica. Kirurgi och medicinsk teori vid Lunds universitet under 1700-talet. En medicinhistorisk studie*, Lund 1982, 21.
- 45 David Dunér, "Maskinen Människa. Iatromekaniken i Sverige", i *Til at stwdera lakedom. Tio studier i svensk medicinhistoria*, red. Gunnar Broberg, Lund 2008, 111–149.
- 46 Döbelius (pres.), *Compendium physiologiae anatomicis demonstrationibus illustratae*, resp. Cornelius Hegardt, Lund 1741; jfr Anna-Lena Pehrsson, *Nils Rosén von Rosenstein. En medicinhistorisk biografi åren 1706–1740*, Uppsala 2006, 23.
- 47 Carl von Linné, *Notata subitanea* (1771), utg. Gunnar Broberg, i *Clavis medicinae duplex. Medicinens tvenne nycklar*, Stockholm 2008, 242–243.
- 48 Carl von Linné, *Vita Caroli Linnaei. Carl von Linnés självbiografier*, utg. Elis Malmeström & Arvid Hj. Uggla, Uppsala 1957, Vita I, 48; August Budde, *De musculorum actione et antagonismo*, Leiden 1721.
- 49 *Vita Caroli Linnaei*, Vita I, 48; II, 62; III, 95; Matz Jörgensen, "Linné möter Lund", i *Linné och de lärde i Lund*, Lund 2007, 91–93; se även Matz Jörgensen, *Lund på Linnés tid*, Lund 1999.
- 50 Döbelius (pres.), *Theses physico-medicae, quibus nonnulli errores circa infantum & puerorum curam av educationem notantur*, resp. Rudolph Hummel, Lund 1721.

- 51 "Spiritus vini usus modicus pueris non denegandus est", övers. förf. Döbelius, *Theses physico-medicae*, [4].
- 52 Cit. i Stenström 1929, 98.
- 53 Cit. i Stenström 1929, 108.
- 54 Essen-Möller 1947, 33–34.
- 55 Döbelius (pres.), *Disputatio medico-chirurgica de cataractae natura & cura*, resp. Knut Wigelius, Lund 1727.
- 56 Cit. i Carl M. Fürst, "En examen pro venia practicandi i Lund år 1730", särtryck ur *Minnesskrift utgiven med anledning av universitets-apoteket Svanens i Lund 300-årsjubileum*, Lund 1927, 13–14.
- 57 Fürst 1927, 13.
- 58 Johannesson 1982, 269.
- 59 Döbelius, "De combinanda praxi medica cum chirurgica", i *Facultas medica...* (program, inbjudning till Johan Fiellströms doktorspromotion), Lund 1735; Döbelius, "De apparatu anatomico", i Gabriel Falkenberg, *Nihil unquam...* (program, inbjudning till invigningen av den anatomiska teatern), Lund 1736.
- 60 Cit. i Essen-Möller 1947, 36–37.
- 61 "Medicinska fakulteten i Lund Wälmente förslag huruledes de fattiga siuka i städerna och på landet (i brist af ett sjukhus) med ringa bekåstnad hielpes kunna – jämwäl medicinae studiosi wid Kongl. Academien til praxin anföras", undertecknad Döbelius och Gustaf Harmens 20/12 1740. Alfred Flaum, *Lasarettet i Lund 1768–1968. En historik*, Lund 1968, 27.
- 62 Hans Hugo von Schwerin, *Lundagårdshuset. Dess byggnadshistoria*, Lund 1935, 30–33; Joakim Thomasson, *Kungshuset. En byggnadsarkeologisk utredning med förslag till problembaserad dokumentation*, Lund 2002, 16.
- 63 Carl M. Fürst, *Theatrum anatomicum Lundense. Ett bidrag till anatomiens historia vid Lunds universitet* (särtryck ur Svenska läkaresällskapets handlingar 1916), Stockholm 1916, 838.
- 64 Cit. i Fürst 1916, 839.
- 65 Döbelius, "Descriptio cordis in latere dextro siti", i *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum exhibentia ephemerides sive observationes historias et experimenta a celeberrimis Germaniae et exterarum regionum viris habita & communicata, singulari studio collecta* IV, Nürnberg 1737, 505–507 (tab. VIII, fig. 4).
- 66 Döbelius, *Eucharisticum, quo munificentiam serenissimae ac augustissimae Svecorum Gothorum Vandalorumq; reginae Ulricae Eleonorae ... ob exstructum regis sumtibus amphitheatrum anatomicum*, Lund 1736; övers. i Fürst 1916, 844.
- 67 Övers. i Essen-Möller 1947, 35.
- 68 Memorial 14/12 1739 i Documenter om Oeconomie och medelssaker 1732–1743, kansliet, Lunds universitetsarkiv; cit. i Johannesson 1982, 270.

- 69 Sacklén 1822, 628.
- 70 Cit. i Essen-Möller 1947, 32.
- 71 Hermann Friedrich Teichmeyer, *Elementa anthropologiae, sive theoria corporis humani, in qua omnium partium actiones, ex recentissimis inventis anatomicis, et rationibus tum physicis, tum chemicis, tum denique mechanicis*, Jena 1719.
- 72 Johann Franz Buddeus, *Elementa philosophiae* (1703), delarna ”instrumentalis” och ”theoreticae”, som kom i åtskilliga upplagor; Johannesson 1982, 321; Martin Weibull & Elof Tegnér, *Lunds universitets historia 1668–1868. Andra delen*, Lund 1868, 134.
- 73 Döbelius, *Momenta palmaria quae octo lectionibus publicis ad re metallica in Academia Gothorum Carolina: Johannes Jacobus Döbelius mense Februario A.D. 1716 proposuit, qua fieri potuit diligentia percepta et adnotata á Kilian Stobaeo*, Lunds universitetsbiblioteks arkiv.
- 74 Johannesson 1982, 304.
- 75 Johan Hinric Lidén, *Catalogus disputationum, in academiis et gymnasiis Sveciae, ... II: Disputationes Lundenses*, Uppsala 1779, 39–41.
- 76 Döbelius (pres.), *Disputatio physiologica de caussa chymificationis*, resp. Johan Gottschalk Wallerius, Lund 1733.
- 77 Döbelius (pres.), *Demonstratio inauguralis de vampiris, non vampiris, sed producto quodam morbo, incubi nomine dudum noto*, resp. Nils Retzius, Lund 1737; Damian Shaw & Matthew Gibson, ”Slaying vampires in eighteenth-century Sweden”, *History of European Ideas* 48:6 (2022), 744–763.
- 78 Döbelius (pres.), *Disputatio historico-medica de mumia Aegyptiaca*, resp. Johan Leche, Lund 1739; övers. Urban Örneholm & Krister Östlund, *Den egyptiska mumien*, Bibliotheca Neolatina Upsaliensis 8, Uppsala 2017.
- 79 Höpken & Carlseon, i Döbelius & Leche 1739, a. övers., 57.
- 80 Carl Gustaf Ahlström, Sören Håkansson & Tord Olin, ”Den egyptiska mumien på Museum Stobaeum i Lund”, *Sydsvenska medicinhistoriska sällskapets årsskrift* 1978, 20.
- 81 Döbelius & Leche 1739, a. övers., 79.
- 82 Döbelius & Leche 1739, a. övers., 81.
- 83 Döbelius & Leche 1739, a. övers., 89.
- 84 Carl M. Fürst, *Kilian Stobaeus d. ä. och hans brefväxling*, Lunds universitets årskrift 2:2:11, Lund 1907, 10–12.
- 85 Essen-Möller 1947, 42–43.
- 86 Gunnar Broberg, ”Doctor Kilian – enögd men vidsynt”, i *Linné och de lärde i Lund*, Lund 2007, 103.
- 87 Johannesson 1982, 263.
- 88 Jügelt 2015, 38–39.
- 89 ”Ich habe in 40ste Jahr mit ihr gelebet, und nun ich alt bin und keine beständige

- Gesundheit habe, habe ich leider meine beste Hülfe und Trost verloren.” Döbelius till Johannes Palthen, Björkholm [augusti] 1737. Jügel 2015, 39; övers. förf.
- 90 Döbelius, ”De ossibus giganteis, in aggeribus laterariae, prope Falckenbergum in Hallandia repertis”, i *Acta physico-medica Academiae caesareae Leopoldino-Carolinae naturae curiosorum exhibentia ephemerides sive observationes historias et experimenta a celeberrimis Germaniae et exterarum regionum viris habita & communicata, singulari studio collecta* V, Nürnberg 1740, 314–317 (tab. V, fig. 3–8); Arnim Graesel, *Repertorium zu den Acta und Nova Acta der Academie* I, Halle 1894, 39.
- 91 Döbelius ska ha skickat in en del observationer till Vetenskaps societeten i Uppsala, men ingen av dessa antogs för publicering i *Acta Literaria et Scientiarum*. Anders Grape, ”Johan Ihre som sekreterare i Kungl. Vetenskaps societeten”, *Kungl. vetenskaps-societetens årsbok* 1942, 36–38; Anders Grape, *Ihreska handskriftssamlingen i Uppsala universitets bibliotek. Del II. Kommenterande katalog*, Uppsala 1949, 9–10; Hans Ellegren, *Hvad nytt och nyttigt. Tillkomsten av landets första lärda sällskap: Kungl. Vetenskaps-Societeten i Uppsala*, Uppsala 2019, 215; Sacklén 1822, 630–631, och Weibull & Tegnér 1868, 145, uppger att Döbelius skulle ha bidragit med tre uppsatser i *Acta literaria Sveciae* I: ”De saxorum cavitatibus, occasione catini cujusdam in rupe ecisi in Hallandiae Paroecia Wedinge”; ”Descriptio tumuli cujusdam sepulcralis ad mediam fere viam, qva Lundis iter Malmogiam prope molam Åkarp mölla”; ”Qvercus procerae rara conformatio”; samt en i *Acta literaria Sveciae* II: ”De scaturigo in fago, illiusque origo”. De blev dock aldrig införda. Dessa finns dock, liksom ytterligare två smärre uppsatser, som koncept i en fascikel med titeln ”Correspondence med Reg. Societate literaria et Scientiarum”, i Björkholmsarkivet, Uppsala universitetsbibliotek.
- 92 Döbelius till Carl von Linné, Lund 14/6 1740 (25/6 1740), Linnean Society, London, III, 301–302; Carl von Linné, *Bref och skrivelser af och till Carl von Linné* 1:5, utg. Theodor Magnus Fries, Stockholm 1911, 357.
- 93 Döbelius, *Regiae academiae Lundensis historia* I–III, Lund 1740–1742.
- 94 Cit. i Essen-Möller 1947, 47.
- 95 Georg Cronberg, *Den 14. Januarii under det namnet Felix betractadt*, ..., Lund 1743; se även Georg Brantingh, *Wählförtient ähro-minne*..., Lund 1743; Eric Klinthe, *Ett odödeligt ähre-minne*, ..., Lund 1743; Personverser, Lunds universitetsbibliotek.
- 96 Olof Öhrlin, *Sorge-runor*..., Lund 1743.
- 97 Martin Weibull (utg.), ”Anteckningar af Carl Christoffer Gjörwell om sig sjelf, samtida personer och händelser 1731–1757”, i *Samlingar utgifna för de skånska landskapens historiska och arkeologiska förening* III, Lund 1874, 39; Arvid Leide, *Akademiskt 1700-tal. Minnesbilder från Lunds universitet*, Lund 1971, 12.